

Na odkaz Povstania nezabudneme

Pavol Sečkář, predseda SZPB

Slovenské národné povstanie dovŕšilo politický a morálny kolaps ľudáckeho režimu. Poslednou nádejou sa pre Tisu a spol. stala ich vlastná žiadosť o okupáciu svojho štátu nacistickým Nemeckom, za ktorú aj platili.

Už koncom roka 1941 sa začali zakladať bojové Jánošíkove družiny, čo boli v podstate predchodcovia budúcich partizánskych oddielov.

Najdôležitejšie oficiálne dokumenty sa prijali koncom roka 1943. Dňa 12. decembra v Moskve podpísali československo-sovietsku zmluvu o priateľstve, vzájomnej pomoci a spolupráci. Za účasti Edvarda Beneša a Josifa Stalina. V zmluve sa okrem iného riešili aj otázky súvisiace s výcvikom partizánskych skupín a s ich presunom na Slovensko.

Druhým dokumentom sa stala Vianočná dohoda, ktorú uzavreli zástupcovia Komunistickej strany Slovenska a občianskeho odboja a ku ktorej sa neskôr pridali aj sociálni demokrati a významní národohospodári. Bol to vlastne dokument hlavných protifašistických prúdov.

Podpísanie dohody bolo v súlade s politikou čs. exilovej vlády v Londýne, ktorá vyvíjala aktivity proti vojnovému Slovenskému štátu. Rozvinula sa činnosť ilegálnej Slovenskej národnej rady zameraná na prípravu SNP.

V polovici roka 1944 výrazne zintenzívnili svoju aktívnu partizánske jednotky. Slovenská armáda dostala 9. augusta od kolaborantskej vlády rozkaz, aby proti nim zakročila, no bezúspešne. Ani vyhlásenie stanného práva 11. augusta neodradila antifašistov od pomoci partizánom.

Dvadsaťo ôsmeho augusta požiadal nemecký vyslanec v Bratislave Hanns Ludin o vojenský zásah, s čím ľudácka vláda súhlasila. O deň neskôr vstúpili na slovenské územie vojská nacistického Nemecka. Začalo sa SNP – boj za slobodu.

V druhej fáze bojov prišla na povstalecké územie so Sovietskeho zväzu II. paradestantná brigáda, 1. čs. letecký stíhač pluk a generál Rudolf Viest, ktorý prevzal vojenské velenie.

Osemnásteho októbra sa začal generálny útok nemeckých síl proti Povstaniu. O deväť dní na to sa zišla na Donovaloch Rada na obranu Slovenska, ktorá prijala rozhodnutie o prechode 1. čs. armády na Slovensku na partizánsky spôsob boja a o pokračovaní v ozbrojenom boji.

Tridsiateho októbra generál Waffen-SS Hermann Höfle za aktívnej účasti predstaviteľov ľudáckej vlády a prezidenta Jozefa Tisa usporiadal v Banskej Bystrici vojenskú slávnosť. Tiso ako kňaz slúžil omšu a ako hlava štátu významne prísľušníkov SS a verejne poďakoval Hitlerovi.

Ani jeden z nemeckých veliteľov, ani nikto iný nevyzval účastníkov SNP ku kapitulácii, nik takýto dokument nepodpísal, ani neuznal porážku povstaleckých vojsk či oddielov partizánov. SNP teda „oficiálne“ nebolo porazené.

(Pokračovanie na str. 3)

Veľké plátno Guernica sa považuje za najpôsobivejšie výtvarné dielo zobrazujúce utrpenie civilného obyvateľstva a vôbec všetkých živých tvorov vo vojne. Pablo Picasso ho namaloval na základe fotografií priateľky Dory Maarovej z baskického mestečka zničeného náletmi nemeckých nacistov 26. apríla 1937. Replika slávneho obrazu na stene v Guernice.

foto: archív redakcie

Chápanie dejín vo Varíne

Lýdia Kokavcová

Foto: autorka

V parku pri obecnej úrade stojí malý pamätník, venovaný šiestim hrdinom Slovenského národného povstania. Vďaka nim „nestratil národ aspoň česť“, ako sa píše na prednej strane. O pár desiatok metrov ďalej sa nedá prehliadnuť obrovská socha vojaka na počesť SNP a výročia bojov proti banderovcom. Kto sa rozhodne ísť ešte ďalej, zažíva šok z chápania dejín. Vitajte na Ulici Dr. Jozefa Tisu vo Varíne.

„Vy hľadáte tú našu slávnú ulicu!“ trochu zahanbene hovorí mladý muž, keď sa pýtam na cestu. Názov sa mu nepáči, no je presvedčený, že riešiť by to mali predovšetkým ľudia, ktorí tam bývajú.

Už čoskoro ma jeden z nich oboznamenuje s históriou. „Viete, kde by sme boli, keby nebolo Tisa? Viete to? Pod Maďarmi!“ A pokračuje: „To by ste chceli, áno? To by ste chceli?“ Oponujem, že tento človek posielal

vlastných občanov do koncentračných táborov. „Nemal inú možnosť!“ odbíja ma rázne.

Anonymní „hrdinovia“

„Treba dať trestné oznámenie, že dali dole tabuľu, to je poškodzovanie cudzieho majetku, trestný čin,“ pridáva sa k debate muž v stredných rokoch. V januári tohto roka totiž strhli tabuľu s názvom ulice z prvého domu výtvarníka Peter Kalmus a aktivista Michal Greško. Odvtedy ju nikto nenahradil, no majiteľ domu napísal názov na svoj železný plot. (Pokračovanie na str. 2)

Splácame dlh Ivanovi Horváthovi

Martin Krno

Spoluautorovi Vianočnej dohody, členovi ilegálnej SNR, lavicového politikovi, spisovateľovi a diplomatovi Ivanovi Horváthovi odhalili v roku 1964 na rodnom dome na Štefánikovej ulici v Senici pamätnú tabuľu.

Stalo sa tak štyri roky po smrti, ku ktorej ho dohnali kruté príkoria 50. rokov, keď ho vypočúvali ako údajného vlastizrada, súdili a väznili osem rokov. Čoskoro dom zbúrali

i s celou starou časťou okresného sídla a s ňou zmizla aj tabuľa.

Na vysokej úrovni

Predvlni pri príležitosti 60. výročia predčasného skonu JUDr. Horvátha chceli Seničania splatiť svoj dlh spomienkovým zhromaždením a inštaláciou výstavy Ivan Horváth, život a dielo, spojenej s odkazom na jeho tvorbu, účasť v protifašistickom hnutí a na rozvoj mesta, ale aj na osudy jeho predkov, napospol slovenských vlastencov.

Pre Covid museli podujatie preložiť. Uskutočnilo sa 1. mája 2022 na vysokej úrovni, s kultúrnym aj odborným programom za účasti zástupcu primátora Filipa Lackoviča, Horváthových príbuzných, ich priateľov a čo nás veľmi teší, aj mnohých členov SZPB, ktorí sa podieľali na organizovaní celej akcie.

Samotná riaditeľka Záhorského osvetového strediska v Senici Ľubica Krištofová, ktorá vystúpila s hlavným príhovorom, je súčasne tajomníčkou tamojšieho OblV SZPB.

(Pokračovanie na str. 8)

Chápanie dejín vo Varíne

(Dokončenie zo str. 1)

„Celé roky to nikomu neprekázalo, a zrazu je to problém,“ hovorí ďalšia obyvateľka. „To teraz budú meniť všetky tabule, ktoré sú po ňom pomenované?“ pýta sa podráždene. Odpovedám, že takáto ulica nikde inde nie je. „Nie?“ pozerá sa na mňa prekvapene a vytiahne ďalší argument. „Za to všetko môže tá Biela vrana, Ticháková, iba ona tu robí rozbroje, nik iný. Ved' nech sa presťahuje, keď sa jej nepáči!“ hovorí nahnevane. Nasleduje množstvo vulgarizmov.

Nikto z opýtaných nechce zverejniť svoje meno ani fotografiu.

Osamelý boj poslankyne

Do Varína chodievala farmaceutka a miestna poslankyňa Lenka Ticháková ako dieťa na prázdniny k starým rodičom. Neskôr sa sem presťahovala, trvalý pobyt v obci má od roku 2014. Dejinami sa nikdy veľmi nezaoberala, až kým v roku 2016 vyhrali krajské voľby v Banskej Bystrici kotlebovci. Uctievali Jozefa Tisa a ona bývala na ulici pomenovanej po ňom. Začala hľadať v historických prameňoch. O tri roky neskôr už podávala na zastupiteľstvo návrh na zmenu názvu ulice.

Nepredpokladala, že sa z toho stane celoslovenská téma. Bola presvedčená, že získa podporu poslancov a všetko bude trvať veľmi krátko, že podobne zmýšľajú aj ďalší. Stal sa pravý opak: do dnešného dňa ju nepodporil jediný poslanec a jej boj trvá už štvrtý rok. Postupne získala množstvo stanovísk z rôznych inštitúcií o tom, prečo je pomenovanie nesprávne, nekorektné, neetické. „Od Jazykovedného ústavu SAV, cez Židovskú náboženskú obec až po Zväz protifašistických bojovníkov,“ vymenúva. Nič z toho poslanci neakceptovali. Z obyvateľov ju verejne podporila jediná kamarátka, nik viac.

O Tisovi len legendy

„Mám v občianskom preukaze meno vojnového zločinc a hanbím sa za to,“ hovorí Lenka Ticháková. Stará mama jej rozprávala, že za Slovenského štátu sa im dobre nežilo. „Heslo „za Tisa plná misa“ je hlúposť, ved' nemala dať deťom čo jesť,“ spomína.

Vo Varíne bola hneď po Žiline druhá najväčšia židovská komunita v kraji, dodnes tu majú cintorín. Židia tu žili od 18. storočia, pred vojnou spolu 25 rodín. Po vojne sa nko z nich nevrátil. Všetok ich majetok sa arizoval, získali ho Nežidia. Aj tu môžu byť korene toho, pre-

čo sa o Tisovi šíria rôzne legendy, pravda, s celkom iným obsahom. „Vraj Tiso osobne pomohol niektorým miestnym zachrániť strýka či deda,“ tvrdí jeden z obyvateľov. Ako, kedy a kto to bol, sa nevie. Legenda však prežíva ďalej.

SNP a Slovenský štát v jednom

Podľa starostu Varína je pomenovanie ulice po Jozefovi Tisovi legitímne, bol to „prvý slovenský prezident“. Na osobné stretnutie s nami nemá Michal Cvacho čas. V telefonickom rozhovore objasňuje, že keď sa názov v roku 1993 schvaľoval, nikto vraj nepredpokladal, že príde iná doba a my tu „budeme mať trinásť pohlaví a všetko bude inak“. Argumentujem, že so súčasnou dobou to nemá nič spoločné, keďže celých štyridsať rokov predtým tu taký názov ulice nesmel byť.

Poslankyňa obecného zastupiteľstva Lenka Ticháková.

Starosta odpovedá, že rozhodli obyvatelia a poslanci – a on musí rešpektovať ich názor. Zaujímá ma jeho vlastná mienka, je predsa štatutárom obce. Odpoveď znie: „Ja som ho nepoznal.“ Pýtam sa ešte raz, neverím, že som dobre počula. Začne uhýbať iným smerom: „Ja na to nemám názor a som rád, že na to názor mať nemusím. Ja som sa dosť nasedel na NAKA a vysvetľoval. Nemám čas na to, aby som sa hral v histórii, sú dôležitejšie veci, napríklad kde a ako mám umiestniť ľudí do sociálnych zariadení alebo ako vyriešiť energie.“

To, že v obci majú pamätníky hrdinom SNP, pričom Jozef Tiso bol odsúdený okrem iného práve aj za marenie príprav Povstania, pozvanie nemeckých vojsk a zločiny spáchané po po-

Nápis na plote pri prvom dome v ulici. V januári tohto roka aktivisti odstránili z domu tabuľu s jej názvom.

tláčení SNP, starostovi neprekáža.

Ako k tomu došlo

Zmenu názvu ulice schválili v roku 1993, dovtedy bola pomenovaná po hrdinovi SNP, kpt. Ladislavovi Pflieglovi. Starostom bol Ivan Androvič. Dnes už nežije. V poznámkach obecnej kroniky z roku 1993 nájdeme nasledovné: „Občania aj z Varína chodievali po otvorení hraníc na národnú púť do Hlittingu (správne Al-töttingu, pozn. red.) v Rakúsku, ako tomu bolo 17. apríla 1993 z príležitosti 46. výročia smrti (1947–1993) Dr. Jozefa Tisu, ktorý sa utiahol do kláštora v uvedenom meste tesne pred skončením druhej svetovej vojny, avšak jeho úkryt bol vyzradený Dr. Karolom Murínom (viď Literárny týždenník 5. 9. 1992) a následne dovezený na Slovensko a po súdnom procese popravený. (...)“

Obecné zastupiteľstvo prejavovalo hlbokú úctu ku osobe Dr. Jozefa Tisu a na svojom zasadnutí po predchádzajúcej podpisovej akcii v časti obce Kamence sa rozhodlo 4. 11. 1993 pomenovať jednu ulicu na Ulicu Dr. Jozefa Tisu.“

Alibizmus a zahmlievanie

O rok a pol neskôr, v auguste 1995 bola v denníku SME publikovaná nasledujúca správa: „Uznesenie o tom, že Ulica Ladislava Pfliegela vo Varíne sa premenuje na Ulicu Dr. Jozefa Tisa, bolo prijaté obecným zastupiteľstvom už pred dva a pol rokom. K premenovaniu ulice však nikdy oficiálne nedošlo. Pre Českú tlačovú agentúru (ČTA) to povedal bývalý staros-

ta obce Ivan Androvič. V piatkovom a sobotňajšom vydaní niektorých slovenských denníkov sa objavila správa, že vo Varíne neďaleko Žiliny bola tesne pred výročím Slovenského národného povstania premenovaná ulica nesúca dosiaľ meno hrdinu SNP Pfliegela podľa prezidenta fašistického slovenského štátu z 2. svetovej vojny Tisa.

Názvoslovná komisia v Žiline s tým vtedy nesúhlasila a nesúhlasí s tým ani súčasne obecné zastupiteľstvo. Uskutočnila sa aj protestná podpisová akcia obyvateľov, povedal I. Androvič. Terajší starosta Varína Karol Strásky podľa Androviča uvažuje v súvislosti s nepravdivými správami v tlači o podaní na súd. Vo Varíne však viac ako dva roky údajne visí v Pfliegelovej ulici tabuľa s menom Jozefa Tisa bez toho, aby ju niekto odstránil. „To tam zavesili nejakí horlivci, ľudia s tým nesúhlasia,“ uviedol Androvič.“

Dvadsať ľudí za Tisa

Kto tu klamal? Miestny kronikár alebo starosta Androvič v tlači? To sme sa, bohužiaľ, nedozvedeli. Bývalý starosta, Karol Strásky, totiž v čase našej návštevy vo Varíne nebol doma. Na náš odkaz so žiadosťou o stretnutie nereagoval.

O vtedajšej podpisovej akcii hovorí aj poslankyňa Ticháko-

vá. „Áno, zhruba dvadsať ľudí z našej ulice sa vyslovilo za premenovanie, ostatní boli proti“, hovorí Lenka Ticháková. Paradoxom je, že mnohí z tých, ktorí boli vtedy proti, teraz volajú po ponechaní názvu najhlasnejšie. A naopak.

Výmena dokladov neprekážala

Pri hlasovaní o proteste Generálnej prokuratúry SR jediná Lenka Ticháková bola za zrušenie názvu, ostatní poslanci sa zdržali. Podobne ako v 90. rokoch, aj teraz vo Varíne rozhoduje alibizmus a zahmlievanie. Výsledkom je, že spokojní sú všetci, pretože konečné slovo bude mať súd. Ťarcha rozhodovania a zodpovednosti, ktorú má zniesť každý verejný činiteľ, sa preniesla inde.

Do vynesenia rozsudku však budú občania argumentovať zníženým komfortom, strategickým časom a peniazmi, o ktoré by vraj prišli, keby si museli vymieňať doklady. To je totiž jeden z ďalších hlavných argumentov, prečo ulicu nepremenovať. Nič z toho im však v roku 1993 neprekážalo. Starosta a poslanci budú naďalej hovoriť, že „občania to tak chcú“.

Mimochodom, na konci Ulice dr. Jozefa Tisu, po zahnutí vpravo, sa začína Ulica Andreja Hlinku.

Tisa chvália, ale nikto z oslovených nesúhlasil s fotografovaním.

Na odkaz Povstania nezabudneme

(Dokončenie zo str. 1)

Vojenský význam Povstania sa zaraďuje k najvýznamnejším anti-fašistickým vystúpeniam v Európe počas druhej svetovej vojny. Slovenský ľud vtedy svojím odhodlaním demonštroval pred celým svetom, že nechce mať nič spoločné s fašizmom, nacizmom a s ich s genocídou celých národov. Európa a svet bojovali a zvíťazili nad smrteľne nebezpečným rakovinovým nádorom – nacizmom a fašizmom. Veľké boli obeť, neľahké víťazstvo.

Prešli desaťročia

Stalo sa ľudstvo vidiace pred sebou priepasť múdrejšiu a zodpovednejšiu? Od tých čias vyrástla tretia povojnová generácia. Zdalo by sa, že hrozba znovuzrodenia fašizmu a nacizmu musí prejsť do roviny teórie a mravnej časti svetových dejín. Čo však vidíme v skutočnosti? Snahy o rasovú, národnostnú, náboženskú, hospodársku a kto vie ešte akú nadvládu stále žijú a fungujú. Deformujú sa historické fakty. Po celom svete sa rodia hnutia a dokonca aj politické strany, ktoré nielen spochybňujú a ospravedlňujú, ale aj vyzdvihujú niektoré zločiny nacistov a fašistov. Nie je to inak ani na Slovensku.

Naši dedovia a otcovia riskovali svoje zdravie a životy,

mnohí ich aj obetovali pre česť a slobodu domoviny. Boli jednotní v boji proti nacistickým okupantom, pri obrane svojej vlasti a za jej lepšiu budúcnosť.

A čo bude ďalej?

Budú žiť v mieri aj súčasne i nasledujúce generácie? Naozaj ste si tým istí? Samozrejme, z celého srdca to želáme každému novému pokoleniu, no či to zvládne, to sa stane jej každodennou výzvou. Kto zapríčiňuje túto moju neistotu? Žiaľ, taktiež aj mnohé postoje a prejavy časti práve nastupujúcej generácie.

Kým by sme boli, keby sme si nechali vziať SNP? Kým by sme boli, ak by sme pripustili zabudnutie na našich povstaleckých hrdinov?

Nebojme sa to neustále pripomínať najmä mladým ľuďom. Aj im hrozí, že sa stanú len „ľuďom“. My si však želáme, aby zostali hrdým slovenským národom, a preto im hovoríme o slávnych časoch štúrovcov, legionárov i o protifašistických bojovníkoch. Vtedy sa formoval výkvet nášho národa. Robme to, pretože takto sa správa každý plnohodnotný národ.

SNP – zdroj zjednotenia národa

Bol by som veľmi rád, keby sa Slováci, Slovenky a prísluš-

Aj civilní účastníci nastupovali do Povstania s veľkým odhodlaním, hoci nasadzovali svoje životy. foto: archív redakcie

níci ďalších národov a národností niekedy v budúcnosti naozaj zjednotili. Na základe minulosti sa nám to zatiaľ veľmi nedarí, no skúsme to na základe pohľadu do budúcnosti.

Skúsme si vypracovať štátnu ideu – nech nás tá zjednocuje! My v Slovenskom zväze protifašistických bojovníkov vieme, že Slovensko ešte stále štátnu ideu nemá definovanú a pri-

tom sa nám ponúka celonárodná vďačnosť za hrdinstvo našich protifašistických bojovníkov.

Vízia existencie SZPB

Preto, vážení veteráni, žite ešte dlho. Potrebovali sme vás v boji, aby sme si vedeli za každých okolností reálne pripomínať proti komu a za čo bol boj s nacizmom a fašizmom. Nemôžeme však vyžiť iba

zo spomienok, musíme intenzívnejšie prechádzať do ofenzívy, posunúť sa k väčšej aktivite! Vízia ďalšej perspektívy existencie SZPB spočíva najmä v protifašistickom myslení ľudí, ktorí neopúšťajú stavebné kamene duchovnej, morálnej základne SZPB a jeho historický odkaz determinovaný Slovenským národným povstaním.

Otvorený list poslankyniam a poslancom obecného zastupiteľstva vo Varíne

V Bratislave, 12. júla 2022

Vážené dámy, vážení páni, obraciam sa na Vás touto formou s výzvou a prosbou, aby ste na vašom najbližšom zasadnutí vyhovelí protestu generálnej prokuratúry v súvislosti s pomenovaním jednej z ulíc Vašej obce po vojnovom zločincovi Jozefovi Tisovi. Tento list Vám posielam ako vedúci predstaviteľ najväčšej slovenskej organizácie, združujúcej priamych účastníkov boja za slobodu Slovenska pred takmer 80 rokov. Prosím, aby ste neprepásli jedinečnú príležitosť vyhovieť zákonu a vyjadriť úctu a solidaritu desiatistom obetí holokaustu a vyvražďovania a vypalovania slovenských obcí.

Ako dozaista viete, náš postoj nepodlieha „módnym trendom“. Odstráneniu názvu ulice „Dr. Jozefa Tisa“ venuje Slovenský zväz protifašistických bojovníkov (SZPB) pozornosť už takmer 30 rokov. O to viac, že vtedajšie obecné zastupiteľstvo zákerne premenovalo ulicu, ktorá niesla pomenovanie po varínskom rodákovi, kapitánovi Ladislavovi Pfliegelovi, hrdinovi SNP, ktorý zahynul v Povstaní ako veliteľ lietadla druhej paradestantnej brigády v roku 1944.

V súvislosti s právnou kvalifikáciou, ktorú zvolil prokurátor GP pripomíname, že Jozef Tiso nesie osobnú zodpovednosť za vraždenie a zabíjanie desiat tisícov slovenských občanov v koncentračných táborech, ale aj vo vápenke v Nemeckej, či dokonca v zámerne zapálených domoch so živými civilmi vnútri na Kališti a inde. Zdôrazňujeme, že Jozef Tiso do posledných dní vyjadroval verejnú podporu a „vernosť“ Adolfovi Hitlerovi, ktorého verejne deklarovaným cieľom (najmä v programe Mein Kampf) bola likvidácia, či aspoň totálne vysídlenie Slovákov do nehostinných oblastí na Sibíri.

Svoju osobnú podporu vojakom oddielov SS pri vraždení Židov, slovenských žien, deti, starcov a stareniek, ako aj vypalovaní slovenských dedín prejavil Jozef Tiso verejným vyznamenaním nacistických hrdlozov na námestí v Banskej Bystrici. Zároveň upozorňujeme, že Jozef Tiso bol uznaný za vojnového zločincavšetkými hlavnými spojeneckými krajinami a odsúdený ako vojnový zločinec v súlade s medzinárodnými pravidlami retribučného súdництва. Nejde o politické, ale o demokratické justičné rozhodnutie, ktoré práve preto nikto nikdy nezrušil a tento rozsudok je dodnes platný.

Vážené dámy a páni, na záver Vás ešte raz vyzývam, aby ste rešpektovali právnú kvalifikáciu generálnej prokuratúry a názov „Dr. Jozefa Tisa“ vymazali zo zoznamu pomenovaní ulíc vo Varíne. Zároveň využívam túto možnosť, aby som Vám navrhol návrat k pomenovaniu tejto ulice po kapitánovi Ladislavovi Pfliegelovi. Redaktori našich zväzových novín Bojovník zopakovali ponuku prispieť na náklady spojené s premenovaním.

S úctou

Pavol Sečkář, predseda SZPB

Pamätník padlým v SNP vo varínskom parku. foto: L. Kolkavcová

Socha príslušníkom ZNB a padlým v SNP na Námestí sv. Floriána vo Varíne. foto: L. Kolkavcová

Výmena dokladov je zadarmo

Braňo Ondruš

Náklady na výmenu dokladov pri premenovaní ulice znáša štát. Ak je dôvodovom vydania nového občianskeho preukazu „zmena nezavinená občanom“, správny poplatok sa nevyberá. Občanov z Tisovej ulice vo Varíne by teda jej premenovanie nestálo nič. Len by museli zájsť na okresnú políciu do Žiliny.

Autom je to zhruba 12 kilometrov, čiže približne štvrt' hodiny. Náklady by pri prevoze bežným osobným autom teda dosiahli asi 2,70 €, možno o 50 centov viac, ak by bolo auto plné. Na vodičskom preukaze či technickom preukaze vozidla sa adresa majiteľa neuvádza. Aj zmena údajov v živnostenskom registri je zadarmo, navyše sa vykonáva elektronicky, takže netreba nikam ísť.

Okrem toho stále platí ponuka našej redakcie: občanom tieto náklady radi pokryjeme.

Ak teda niekto odmieta premenovanie ohavnej ulice po vojnovom zločincovi kvôli nákladom ľudí, klame. Možno nevedome, ale klame. Takáto prekážka jednoducho neexistuje. Je to len výhovorka ľudí, ktorí pomenovanie po Tisovi chcú zachovať. Hoci sa za to tak veľmi hanbia, že svoje mená a tváre ukázať nechcú.

Československé opevnenie 1933–1938

Vlastimil Matouš, amatérsky historik, odborník na bunkre,
člen SZPB Prešov-Sekčov

Foto: autor

Dôvodom pre budovanie pevností boli bojové skúsenosti počas prvej svetovej vojny. Ďalším dôvodom bolo víťazstvo nacistov vo voľbách a nástup Adolfa Hitlera na post ríšskeho kancelára 30. januára 1933. Nebezpečenstvo nacizmu sa vtedy stalo celkom zrejším napriek masívnej „mierovej“ goebbelsovskej propagande. Pevnosti sa však budovali aj kvôli úspore živej sily, čo bolo aktuálne najmä pre Československo.

V 30. rokoch sa pevnosti budovali takmer po celej Európe vrátane Nemecka a vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Švajčiarsko, podľa dokumentárneho filmu, ktorý vlni uviedla RTVS na Dvojke, udržiava niektoré pevnosti z druhej svetovej vojny v bojaschopnom stave dodnes.

Šnejdárkove objekty

V Československu, vrátane vtedajšej Podkarpatskej Rusi, sa pevnosti budovali v období rokov 1933–1938. Prvé pevnostné objekty v počte deväť boli vybudované na území Petržalky od 12. októbra 1933 do 15. decembra nasledujúceho roka. Stalo sa tak na základe rozhodnutia vtedajšieho Zemského vojenského veliteľa v Bratislave arm. gen. Josefa Šnejdárka, ktorý sa veliteľom stal od 31. decembra 1932.

Boli to objekty ťažkého opevnenia, tzv. „Šnejdárkove objekty“, ktorých odolnosť však bola nedostatočná. Pevnosť betónu bola iba v rozmedzí 200–300 kg/cm². Lenže Riaditeľstvo opevňovacích prác (ROP) požadovalo od 23. júla 1937 pevnosť betónu 450 kg/cm² (45 MPa) v tlaku a 40 kg/cm² v ťahu železobetónu.

Aj vo vnútrozemí

O výstavbe pevností rozhodovala Rada pre opevňovanie (RO) založená 20. marca 1935, ktorej bolo podriadené ROP založené k tomu istému dňu. ROP priamo zodpovedalo za budovanie pevnostného systému. RO bola podriadená Najvyššej

rade obrany štátu, na ktorej zasadaní sa osobne zúčastňoval aj vtedajší prezident republiky Edvard Beneš. ROPu boli podriadené Ženíjné skupinové veliteľstvá (ŽSV), ktoré už konkrétne realizovali výstavbu pevnostného systému. Dohľad nad samotnou výstavbou jednotlivých pevnostných objektov mal Vojenský stavebný dozor (VSD) podriadený ŽSV.

Pevnosti sa nebudovali iba v pohraničí, ale aj vo vnútrozemí na takzvaných vnútrozemských priečkach: jednou bola Krušnohorská, Libeňovská, Pražská/Vltavská, Plzeňská, Česko-Moravská a druhou Moravsko-Slovenská. Ani jednu z nich sa však do 30. septembra 1938 dobudovať nepodarilo.

Nemecký tankom by odolali

Opevnenie sa členilo na ťažké a ľahké. Ťažké pevnosti predstavovali samostatné pechotné zrubu a skupinové delostrelecké tvrde (na území dnešnej SR nevybudované). Ľahké opevnenie sa členilo na „staré“ a nové: staré – vzor. 36 a nové – vz. 37, tzv. ropíky (podľa skratky Riaditeľstva opevňovacích prác Praha – ROP). Vzory sa určovali podľa vybudovania prvého objektu v danom roku, napr. objekt starého vzoru 36 bol prvýkrát vybudovaný v roku 1936.

Objekty ťažkého opevnenia mali 6 rôznych odolností: dve arabské (1 a 2) a štyri rímske (I až IV). Odolnosť arabská 1 bola najslabšia a odolnosť IV bola najväčšia a týkala sa iba delostreleckých tvrdí, ktorých

Pristupný obojstranný objekt ťažkého opevnenia (zrub) B-S 8 s dvoma zvonmi a s odolnosťou II so sprievodcom Josefom Košířerom a autorom článku v Petržalke.

bolo stavebne dokončených 5 (Adam, Bouda, Hanička, Hůrka a Smolkov). Pôvodne ich chcela mať armáda 17, neskôr bol naplánovaný počet napokon zredukovaný na 12. Ani zredukovaný počet ťažkých opevnení však postavený nebol. Odolnosti boli stanovené vzhľadom na kalibre vtedajšieho nemeckého delostrelectva a letectva. Kaliber kanónov nemeckých tankov bol v roku 1938 pre československé pevnosti nedostatočný. Zrubu s odolnosťou arabská 1 boli odolné proti kalibrom do 150 mm, zrubu s odolnosťou rímska IV boli odolné proti kalibrom do 420 mm.

Ropíky

Objekty ľahkého opevnenia nového vzoru (ropíky) mali odolnosti stanovené takto: čiastočne zoslabená-Y, zoslabená-X, normálna-N, čiastočne zosilnená-S, zosilnená-Z. Tieto odolnosti boli stanovené podľa veľkosti kalibrov: zoslabené objekty boli odolné do kalibru 75 mm, normálne do kal. 105 mm a zosilnené do kal. 155 mm. Objekty starého vzoru (vzoru 36) boli odolné do kalibru 75 mm, čiže boli odolné najmenej.

Objekty s najmenšími odolnosťami boli umiestňované do terénov, ktoré boli pre nemecké tanky a delostrelectvo ťažko alebo veľmi ťažko dostupné. Objekty ľahkého opevnenia nového vzoru (ropíky) sa ešte členili na objekty guľometné (A-E) jedno či obojstranné a objekty protitankové (F-K). Guľometné objekty mohli využívať bočné, resp. kosé/šikmé ale aj alebo čelné paľby.

Postup výstavby

Samotné stavebné práce po vyprojektovaní a schválení ROP predstavovali vykopanie prie-

kopy pre základovú dosku (ZD) a odtokových kanálov (potrubí), zakrytých zeminou pre odpadovú vodu z odtokovej diery („gule“). V prípade zrubov bola ešte vyvŕtaná či vykopaná studňa a vykopaná jama pre štrbinovú „čističku“ odpadových vôd (OMS). Nasledovalo vybetónovanie základovej dosky, v ktorej boli zriadené kanáliky pre chladenie hlavni, odtoková „guľa“ a kanáliky pre odvod vody do odtokovej „gule“.

Počas armovania boli do armovacej siete ešte pred betonážou múrov vložené: granátový sklz, vstup a výstupy vzduchu a panty mrežových a pancierových dverí. Počas betonáže stropnice boli do stropnice zriadené otvory pre periskopy a vložené maskovacie oká. Po každej betonárskej fáze (ZD-múry – stropnica) nasledoval technologický pokoj dlhý 14 dní pre tuhnutie a tvrdnutie betónovej zmesi na betón.

Urýchlenie kvôli anšlusu

V roku 1938 sa však pevnostné objekty budovali najmä na-

raz z dôvodu časového tlaku po anšluse Rakúska 12. marca 1938, takže vybetónovanie ropíky trvalo priemerne do 24 hodín a zrubu do 5 dní. O kvalite betónu rozhodovala kvalita betónovej zmesi, ako aj kvalita cementu typu A, ktorý bol vynálezom vedeckej skupiny vedeckej prof. Ing. Stanislavom Bechyně, Dr.h.c. a ktorého receptúra, tak ako aj receptúra betónovej zmesi, boli prísny štátnym tajomstvom.

Po betonáži celého objektu bolo nainštalované ešte hnutelné vnútorné vybavenie: periskopy, ručný ventilátor či ventilátor poháňaný dieselaagregátom, dieselaagregát, filtre, proviantné (materiálne a potravinové), protichemické, zdravotnícke a ženíjné vybavenie. Po inštalácii hnutelného vnútorného vybavenia bolo realizované vyzbrojenie objektu hlavnými a vedľajšími zbraňami.

Zbraňové vybavenie

Do podpisu zradcovskej Mníchovskej dohody 30. septembra 1938 boli objekty ťažké-

Jediný ropík typu E na Slovensku s jednou strieľňou pre čelné a kosé, resp. šikmé paľby v Slanskej Hute.

Objekt ľahkého opevnenia nového vzoru (vz. 37) - ropík K-V 220 A-180 s bočnými paľbami v Slanskej Hute.

1938 so zameraním na Slovensko (1)

ho opevnenia vybavené týmito hlavnými zbraňami: protitankovými kanónmi vz. 36 s účinným dostreľom 5885 m a ťažkými guľometmi vz. 37 s účinným dostreľom na pechotu 1500–2500 m a na tanky 30–300 m. Zrubky mali byť vybavené aj mìnometmi kal. 9 (vz. 38) a 12 (vzor nestanovený) cm s účinným dostreľom 4400 a 7500 m, ako aj pevnostnými húfnicami vz. 38 kal. 100 mm s účinným dostreľom 11 990±5 m. Mìnometry a húfnice však do zrubov do 30. septembra 1938 dodané neboli!

Vedľajšími zbraňami pre obranu priestoru pred vchodom boli pušky vz. 24 so skrátenou hlavnou (karabíny) s účinným dostreľom do 800 m, pištoľ vz. 22 a vz. 24 s účinným dostreľom do 50 m a ľahké guľomety vz. 26 s účinným dostreľom do 1500 m na živú silu. Objekty ľahkého opevnenia boli vybavené ľahkými a ťažkými guľometmi a osobnými zbraňami.

Účasť celého národa

Ako posledné bolo realizované maskovanie tvorivými spôsobmi vzhľadom na okolitý terén. Prekážkový, okopo-zákopový a komunikačný systém (káblové komory a káblové studne) boli realizované ešte počas výstavby pevnostných objektov, ale aj pred a po výstavbe.

Celková doba výstavby vrátane vybavenia, vyzbrojenia a zamaskovania pri objektoch starého vzoru/vz. 36 štandardne trvala štandardne 35–40 dní, pri ropíkoch dva mesiace a pri zruboch päť mesiacov. Pri delostreleckých tvrdziach sa ešte navyše budovalo tylové pod-

zemie, takže ich kompletná výstavba trvala štandardne 2 roky (5 objektov) a 3–4 roky (viac ako 5 objektov).

Pevnostný systém bol hlavnou a neoddeliteľnou súčasťou hlavného (HOP) aj vedľajšieho obranného pásma (VOP) vrátane opevnených vnútrozemských priečok, a teda celého hĺbkového obranného systému republiky, na ktorého budovanie vrátane finančného zabezpečenia sa podieľal takmer celý národ!

Dokonalé pokrytý obranný priestor

Pre účely obrany Hlavný štáb určil hlavný spôsob palieb krycej/pevnostnej armády. Hlavnou úlohou bočných palieb bola, okrem likvidácie útočníkov, aj obrana suseda s tým, že objekty boli budované tak, aby v prípade bojového vyradenia jedného objektu bol palebný dosah hlavných zbraní ešte k ďalšiemu susedovi. Takto teda nemohla vzniknúť medzera v obrannom slede obranného pásma. Tomu napomáhala aj budovanie

Objekt starého vzoru (vz. 36) využíval čelné palby, mal väčšie strielne, nemal úchyty pre maskovacie siete... v porovnaní s ropíkom.

viacerých obranných sledov za sebou v hlavnom (2–5) aj vedľajšom obrannom pásme (2–3).

HOP sa v prvom slede skladalo z objektov ťažkého opevnenia a zo zosilnených ropíkov a v 2–5. slede z objektov ľahkého opevnenia starého aj nového vzoru (ropíkov). Súčasťou hlavného obranného pásma boli aj objekty starého vzoru, ktoré boli vybudované individuálne/samostatne aj v tzv. pred-

sledoch, napríklad v Broumovskom výbežku s cieľom pozorovať nepriateľa, prípadne spomalit prvý útok.

Čelné palby

Ani čelné palby však neboli ignorované. Zabezpečovali ich objekty starého vzoru (vz. 36), objekty nového vzoru (vz. 37 typy B, C a E), delostrelecké otočné a výsvunné veže a mìnometné veže v zruboch delostrelec-

kých tvrdzí. Čelné palby umožňovali aj guľometné otočné veže v pechotných zruboch a palposty v okopoch + palebné možnosti štyroch záložných rýchlych divízií mobilnej armády.

Súčasťou obranného palebného systému boli aj náhradné palebné postavenia, ktoré boli vybudované v okopoch často prepojených so spojovacími zákopmi.

Medzititulky Bojovník

(Dokončenie v nasledujúcom čísle.)

Prístupný atypický Šnejdárkov objekt ťažkého opevnenia B-S 6 v Petržalke.

Pevnostný systém (obránný val)

bol komplex pevnostných objektov a ďalších obranných prvkov vybudovaný za účelom obrany pohraničia, ale aj vnútrozemia s cieľom spomalit, resp. pozastaviť postup útočníka.

V užšom zmysle to boli aktívne/bojové pevnostné objekty ako aj pasívne/obránné/nebojové objekty: ľahké a ťažké opevnenie, vrátane delostreleckých tvrdzí, atypické objekty na petržalskom predmostí, železobetónové pozorovateľne a veliteľské stanovištia.

V širšom zmysle to bola celá pevnost-

ná sústava: okrem pevnostných objektov to boli ešte

- poľné a stromové pozorovateľne,
- okopový a zákopový systém vrátane náhradných palebných postavení v teréne (okopy prepojené aj neprepojené so zákopmi) najmä pre pevnostné guľomety a pušky, prírodný a umelý prekážkový systém vrátane mìnových polí,
- maskovanie,
- káblová spojovacia sieť,
- odtokový systém, dodávky elektriny (vlastné cez diesलगregáty alebo z verej-

nej siete) + potraviny a ostatný proviant/výstroj, sociálne zariadenia + zásobovací/logistický dopravný systém + signalizačné rakety.

Patrili sem aj poľné objekty (drevozemné úkryty/polozemljanky pre poľné veliteľské stanovištia a palposty, úkryty pre sklady potravín, streliva, munície...) + živá sila tzv. krycej/pevnostnej armády.

Súčasťou pevnostného systému v širšom slova zmysle boli aj prístupové komunikácie a ubytovacie kasárne pre pevnostné jednotky ako aj drevené chatky či stany slúžiace pre „ubytovanie“ posádok v blízkosti ľahkého opevnenia.

Pevnostný systém bol vyvinutý najmä proti ťažkému poľnému delostrelectvu a proti leteckému bombardovaniu ako aj proti útokom tankov s pechotou. Účinok týchto zbraní na bojové schopnosti posádok a na samotné pevnostné objekty však bol v roku 1938 minimálny.

Výcvikové (odkiaľ sa strieľalo) a skúšobné (na čo sa strieľalo) objekty sa do pevnostného systému nerátajú, pretože slúžili iba pre výcvik. Boli to cvičné objekty.

Zaujímavosťou odkazujem okrem odbornej literatúry najmä na Interaktívnu mapu čs. opevnení na internete na adrese www.ropiky.net (www.mapa.opevneni.cz).

Schéma dolného, tylového poschodia zrubu N-S 71 - A - diesलगregát, F - filtrovňa, U - ubikácie, Tz - zemná telegrafia, L - umyváreň, c - čerpadlo, dp - diamantová-ochranná priekopa.

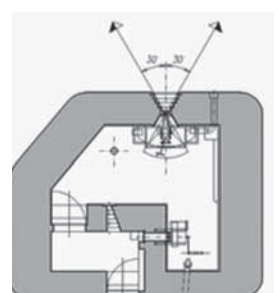
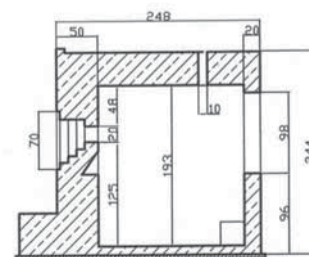
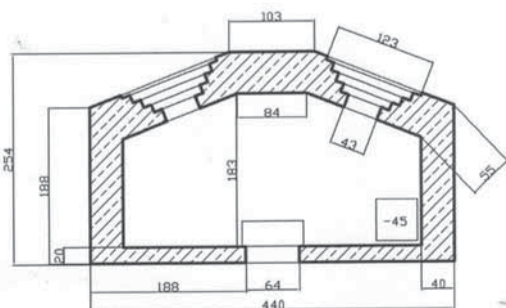

Schéma ropíku typu E s čelnými a kosými palbami.

Opäť horskými masívmi Nízkyh Tatier

Viliam Hláčik, ZO SZPB Brezno 2

Už 58. raz absolvovala skupina milovníkov turistiky, prírody a novodobej histórie Pochod SNP Nízkyh Tatrami. Zišli sa 3. júla pri prameni rieky Hron v rázovitej horehronskej dedine Telgárt.

Po srdečnom privítaní v priestoroch hotela Telgárt, prezentovaní a nedeľnom obede, sa účastníci presunuli k pamätníku SNP pri obecnej úrade. Predstavitelia tamnej samosprávy na čele so zástupcom starostu Vasilom Černákom a organizačný výbor pod vedením Viliama Longauera si položením vencov uctili pamiatku bojovníkov SNP. Na pietnom akte sa zúčastnili aj zástupcovia základných organizácií zväzu z okresu Brezno a iných oblastí.

Rečníci v príhovoroch vzdvihli hrdinstvá mužov i žien

počas SNP. Tajomník ÚR SZPB a predseda organizačného výboru Longauer pripomenul začiatky podujatia pred 58 rokmi, keď sa v Telgárte zišla partia dvanástich nadšencov. Ako pribúdali roky, tak sa rozširovalo aj množstvo záujemcov o akciu, vylepšovali sa logistické záležitosti. V niektorých ročníkoch počet účastníkov pochodu vysoko prekročil číslo 120.

Prechod druhým najvyšším pohorím na Slovensku je rozdelený na sedem dní, pričom účastníci prejdú na tejto ture

takými významnými miestami Nízkyh Tatier, ako sú Kráľova hoľa, Čertovica, Ďumbier, Chopok, Chabenec, Prašivá – Veľká Chochula a Dolný Šturec.

Po týždňovom pochode prišli až do cieľa v Španej Doliny, kde ich víтали výbuchmi delobuchov pripomínajúcich udalosti z rokov 1944 a 1945. Aj v tejto baníckej obci si účastníci pripomenuli hrdinov SNP položením kytice k pamätníku.

Pre všetkých pripravili vynikajúci guláš. Po občerstvení a záverečnej družnej deba- te sa účastníci 58. ročníka rozlúčili. Organizačný výbor ďakuje všetkým za účasť, ako aj sponzorom, ktorí podporili túto ušľachtilú akciu.

Účastníci pochodu pred pomníkom SNP v Telgárte.

foto: autor

Deň otvorených dverí SZPB na Teplom Vrchu

Vlasta Botliková,
predsedníčka ZO SZPB

V areáli Základnej školy Teplý Vrch sa uskutočnil 2. ročník Dňa otvorených dverí SZPB. Okrem členov zväzu sa ho zúčastnil tiež Klub vojenskej histórie Krasnogvardejci, predseda Regionálneho združenia miest a obcí Gemera a Malohontu Marian Habovčík, učiteľka základných škôl a napokon samotní žiaci.

Na organizácii podujatia sa tiež podieľala tajomníčka ZO SZPB č. 2 Viera Gregorčoková a podpredseda KVH Peter Kamenský.

V úvodnom príhovore som popriala deťom pri príležitosti MDD veľa šťastia a úspechov. Takisto som im v krátkosti opísala históriu a význam SZPB. Na záver som deťom popriala, nech im svieti vždy slnko mie-

ru, aby boli vždy také šťastné a veselé, ako v tento deň. Dúfame, že nezabudnú, že Slovensko oslobodila Červená armáda, Kráľovská rumunská armáda a 1. československý armádný zbor.

Deti si Deň otvorených dverí SZPB poriadne užili.

foto: autorka

V máji členovia ZO SZPB č. 1 v Brezne navštívili Háj Nicovú: cintorín a pamätník hrdinom, padlým počas bojov v roku 1945, kde odpočíva vyše 1350 hrdinov. K pamätníku sme položili kyticu a na chvíľu rozjímali a spomínali, aké bolo ťažké a náročné vybojovať mier. Preto zaň budme vďační.

Foto a text: Elena Majerová

Mladí športovci oslávili deň oslobodenia

Ján Uhrík

V telocvični ZŠ sv. Petra a Pavla v Stropkove sa stretli mladí stolní tenisti, aby si športovými súbojmi pripomenuli ukončenie 2. svetovej vojny, víťazstvo nad fašizmom a oslobodenie našej vlasti. Mesto Stropkov, Športový klub Bokša a Základná organizácia SZPB v Stropkove pre nich pripravili stolnotenisový turnaj o pohár oslobodenia.

Aj keď v týchto „zápasoch“ krv netiekla, nasadením a bojovnosťou sa niekedy podobali vojenským súbojom pred 77 rokov. Mladí stolní tenisti vložili do hry celé svoje umenie, zanietenosť a srdce.

Športovcov, činovníkov a divákov privítal autor turnaja, predseda ŠK Bokša

a člen výboru ZO SZPB Stropkov Marián Bujdoš. Hlavný rozhodca Viliam Mihók oboznámil športovcov s pravidlami a zástupcovi primátora Stropkova Petrovi Lehockému ostalo už len popriať im úspech a čestné súboje.

Po „tvrdých“ zápasoch, v ktorých si zmerali sily družstvá škôl navzájom, dosiahli tieto výsledky: na prvom mieste sa umiestnilo družstvo ZŠ Mlynská, druhí skončili súťažiaci zo ZŠ Hrnčiarska a tretiu priečku vybojovalo družstvo CZŠ sv. Petra a Pavla.

Každé družstvo dostalo pohár, diplom a vecné ceny, ktoré poskytol primátor Ondrej Brendza a mesto Stropkov. Účastníci, súťažiaci, činovníci aj diváci boli odmenení magnetkou, pripomínajúcou turnaj i významný medzník v dejinách – 8. máj, Deň víťazstva nad fašizmom a ukončenie 2. svetovej vojny.

Do súbojov v stolnom tenise dali súťažiaci všetko.

foto: Jana Berežná

Revúca hodnotila uplynulé dva roky

Na schôdzi sa zúčastnil aj jeden z posledných žijúcich partizánov Vladimír Strmeň. foto: autor

Ján Kochan,
predseda ZO SZPB gen. Viesta Revúca

Po dvojročnej prestávke vyvolanej covidovou pandemiou zasadli členovia ZO SZPB gen. Viesta Revúca za rokovací stôl, aby zhodnotili dvojročné obdobie od hodnotiacej členskej schôdze v januári 2020.

Prítomní členovia, ktorých bolo 123, si vypočuli správu predsedu ZO Jána Kochana. I keď činnosť organizácie značne ovplyvnila pandémia, výbor ZO rešpektujúc hygienické opatrenia organizoval rôzne podujatia. Zorganizoval oslavy oslobodenia mesta, oslavy víťazstva nad fašizmom, 130. výročie narodenia rodáka gen. Rudolfa Viesta, spomienku na povstaleckého básnika Janka Brocku a oslavy SNP.

Predseda ZO kladne zhodnotil aj stav

členskej základne, ktorá má k dnešnému dňu 216 členov, čím sa zaraďuje medzi najpočetnejšie organizácie na Slovensku.

V diskusii veľmi dojímavo vystúpil jeden z posledných žijúcich partizánov Vladimír Strmeň. Prítomným priblížil svoju činnosť v období SNP, keď v ťažkých životných podmienkach so zbraňou v ruke pomáhal na rôznych miestach oslobodzovať našu vlasť. Svoj optimizmus preniesol do akordeónového vystúpenia známych partizánskych a slovenských ľudových piesní. V príhovore zdôraznil, aby sme šírili pravdu o našom oslobodení a uctili si bojovníkov za slobodu.

Výročná členská schôdza zvolila výbor ZO, predsedu ZO, delegátov na oblastnú konferenciu, zjazd a návrh na predsedu oblastného výboru. Predsedom ZO bol jednomyseľne zvolený doterajší predseda Ján Kochan.

Na krížnych cestách poetky Solivajsovej

Zlata Solivajsová a jej knižka *KLÚČ od každých dverí* (foto z konca 60. rokov).

Jana Borgulová
Foto: archív autorky

Počas pietnych podujatí SZPB v areáli Pamätníka obetí fašizmu na predmestí Banskej Bystrice, venovaných jednej z najväčších masových represálií na Slovensku, často zaznie báseň Kremnička. Jej autorkou je poetka a publicistka Zlata Solivajsová. Nedávno sme si pripomenuli jej storočnicu.

Aj keď sa celý život vyhýbala politickému zaraďovaniu, udalosti SNP a jeho odkaz v nej rezonovali ľudsky i v literárnej tvorbe. Málomotorému spisovateľovi sa tradičné rozprávkové motívy a ich ľudská podstata tak vpleli do života ako práve tejto rodáčke zo Šarfie, teraz Nitrianska Blatnica.

Svetlo sveta prvý raz uzrela 6. mája 1922 a sudičky jej dali do vienka aj neuveriteľnú húževnatosť, vôľu prekonať prekážky (jej idolom bol Milan R. Štefánik a jeho heslo *Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem!*), vzťah k umeniu, národné i vlastenecké čítanie.

Za živa v Banskej Bystrici...

Roku 1946 sa presťahovala do Banskej Bystrice, ktorá sa jej stala až do konca života dejiskom všetkého dobrého i zlého, čo pre ňu osud nachystal.

Na 50. výročie SNP zorganizoval SSS v Banskej Bystrici výjazdové zasadanie svojho predstavenstva. Zľava Vojtech Kondrát, hore Jana Borgulová, sediaci Jozef Malovec, Marina Čerťková Gálová, Andrej Chudoba a Zlata Solivajsová, r. 1994.

V roku 1960 dostala ponuku pracovať v novovytvorenom Stredoslovenskom vydavateľstve, čím sa jej otvoril priestor pôsobiť v prostredí, ktoré ju inšpirovalo a dávalo jej krídla. O dva roky jej vyšla prvá básnická zbierka *Jablká plné hviezd* a prijali ju do Zväzu slovenských spisovateľov.

Koniec 60. rokov uvoľnil spoločenskú atmosféru na rôznych aktivitách, kde si našla priestor aj Zlata Solivajsová. Poznačená v mladosti vojnovými udalosťami (jej brat, letec, zahynul v boji) uznávala hodnotu mieru ako najvyšší princíp ľudskosti. Preto nenamietala voči svojej kandidatúre na predsedníčku Okresnej mierovej rady v Banskej Bystrici.

Zúčastnila sa na zjazde Československej mierovej rady v Prahe, kde predniesla diskusný príspevok s názvom *Keď zodvihneš, zle bude...*, ktorý sa stretol s búrlivým ohlasom a v odpisoch sa šírila po republike. Na základe toho ju zvolili za členku najvyššieho orgánu, kde nadväzovala kontakty s významnými osobnosťami, napr. aj s Emilom Zátopkom.

... až nastúpila normalizácia

V čase vojenskej okupácie roku 1968 bola na dovolenke v zahraničí, ale písala protesty do médií. Ne-

Zlata Solivajsová so šéfredaktorom Literárneho týždenníka Pavlom Stevčekom v bratislavskom hoteli Devín, kde si prevzala Cenu predsedu Svetového kongresu Slovákov Lea J. Danihelsa za rok 1994.

bolo jej ľahostajné dianie začiatkom normalizácie, vyjadrovala solidaritu s vylúčenými spisovateľmi. Až do momentu, keď sa to týkalo jej samotnej. A to je príbeh, ktorý zo Solivajsovej urobil „nežiaducu osobu“, ohrozujúcu vraj spoločenský a politický vývoj v republike.

Vyšla totiž jej kniha *KLÚČ od každých dverí* (1971) a v nej rozprávka *Abeceda pre obľudy*. V nej zašifrovala paralelu vstupu vojsk s prostredím lesa, kde rástol statný dub (Alexander Dubček) a ochraňoval zvieratká i stromy pred nebezpečenstvom. Výsledok bol jasný. Spolu so zodpovedným redaktorom Jánom Bodenekom a ilustrátorkou Irenou Tarasovovou ju vyhodili zo zamestnania a vylúčili z umeleckých zväzov.

Pre Zlatu Solivajsovú to znamenalo kolotoč výsluchov, zošrotovanie celého nákladu knihy, odsúdenie na zaplatenie ekonomickej straty... Od toho posledného ju zachránilo blížiace sa konanie zjazdu spisovateľov, kde na príhovor niektorých členov zrušili tento nezmyselný rozsudok.

Neľahký a bolestný návrat

Takmer dvadsaťročný dištanc z verejného a umeleckého života jej pomáhali prekonať hory, najmä fyzicky namáhavé túry v milovaných Nízkych Tatrách. Privykla si na samotu a mlčanie, preto bol pre ňu návrat do spoločnosti a literatúry po novembri 1989 neľahký a bolestný. Rehabilitovali ju a znovu prijali za členku ZSS.

Svoju dávnejšiu i aktuálnu tvorbu vydala roku 1992 v zbierke *Pierko po pierku*, za ktorú získala Cenu ZSS. O desať rokov neskôr vyšla jej posledná kniha básní *Ucho ihly*, v ktorej úderne reaguje na spoločenské procesy a bilancuje svoj životný údel.

Skutočná osobnosť

Zlatu Solivajsovú postupne oceňovali za tvorbu i mravný postoj, mesto Banská Bystrica jej roku 2008 udelilo Cenu primátora a zaradilo do zoznamu pamätihodných osobností.

Tešila sa z pozornosti a priazne, no oveľa radšej mala ticho a pokoj, v ktorom precíťovala svoju vieru a tiež pokoru pred nevyhnutnou konečnosťou. Krehké telo i ubolená duša výnimočnej slovenskej osobnosti opustili tento svet 31. decembra 2010 vo veku 88 rokov.

Zlata Solivajsová fotoportrét od Petra Procházku

Zlata Solivajsová Kremnička

*Na čo si myslela v to ráno pondelkové
s dieťaťom v náručí v mlčiacom zástupe?
Nadarmo pýtam sa – nikto mi neodpovie.
K predstavám hrnú sa myšlienky zľaknuté:*

*Jak vo tme viezli ťa – na lone dieťa spalo
(nevinnosť blažená – oj, ako bolela!)
jak zdrapy myšlienok presiakli trpkým žiaľom
a krv ti vzbúrená udrela do čela –*

*že človek človeka potupil neľútostne
a purpur nevinných zaplavil dejiny.
Azda si videla – tak ako vídať vo sne –
jak muž tvoj zaspáva na lôžku z čečiny*

*a raz z hôr vráti sa chudý a neoholený
do rodnej dediny a svojich – nenájde...
A opäť hnali vás: starenky, deti, ženy,
pažbami strkali o smäde, o hlade.*

*Na čo si myslela, keď prvý výstrel zaznel,
s dieťaťom v náručí – s tou kotvou ľudskosti?
Keď ti ho vytrhli s ťa vtáča vyľakané,
stála si na štíte materských úzkostí.*

*A keď si bez citu ponúkla svoje tylo
bola už zbytočná tá guľka z olova.
Pri detskom výkriku srdce sa zastavilo...
Akože prevtelím tú hrôzu do slova?*

*Nadarmo pýtam sa – mŕtvi sú mlčanliví
a verš môj priťažké krídla má ku vzletu.
S uzlíkom otázok obrátim kroky k živým –
oni mi pravdivú odpoveď upletú.*

(1964)

Splácame dlh Ivanovi Horváthovi

(Dokončenie zo str. 1)

Poobede senickému rodákovi odhalili na Záhoráckej stene slávy na Námestí oslobodenia pamätnú plaketu. Prítomný bol aj primátor Martin Džačovský.

Na tejto dvojstrane prinášame v redakčnej úprave prejavy, ktoré odzneli na zhromaždení vo výstavnej sieni ZOS. Okrem spomínaného príhovoru príspevok mladého vedca Lukáša Perného zo Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej a osobné spomienky Horváthovej dcéry Jany Schillerovej.

Vynikajúci literát, právnik a diplomat

Lubica Krištofová, riaditeľka Záhorskeho osvetového strediska Senica

Pôvod Horváthovcov siaha až k starému šľachtickému rodu na hradisku pri východoslovenskej rieke Olšava, odkiaľ pochádza i umelecké pseudonym Ivana Horvátha – Olšovský, a k rodu Horváth-Stansith zo spišského kaštieľa Strážky, ktorý sa zaslúžil o vybudovanie jednej z najlepších knižníc v Uhorsku tých čias a o založenie významnej humanistickej protestantskej školy.

Starým otcom mu bol legendárny evanjelický kňaz z Turčianskeho sv. Martina, štúrovec Jozef Horváth, na fare ktorého sa tvorili národné dejiny v meruôsmych i memorandových rokoch. Zaslúžil sa aj o vznik slovenského gymnázia v Martine a Matice slovenskej.

V zápase za svojbytnosť národa

Ivanov otec Cyril Horváth študoval právo na univerzite v Budapešti, kde získal aj doktorát. Od roku 1901 pôsobil ako advokát. Keď sa oženil s Máriou Krupcovou, presťahoval sa do Senice, kam priniesol národné myšlienky medzi vtedajšiu inteligenciu – notárov, advokátov, učiteľov a lekárov.

Matkin otec Rudolf Krupec bol inžinierom, ktorý v cárskom Rusku staval železnice a získal pritom veľký majetok. Venoval sa však aj činnosti pozdvihujúcej náš národ. Prispel k založeniu prvej slovenskej banky Tatra banky, Národného domu v Martine, Muzeálnej spoločnosti, sponzoroval výstavy, ale zakladal i fabriky, tehelne, mlyny... Začal zapájať do svojich aktivít. Odkúpili nefunkčný liehovar v Senici a prebudovali na úspešnú továreň na umelé vlákna, z ktorej po 2. svetovej vojne vznikol závod Slovenský hodváb s 3 500 zamestnancami.

Eavicový sociálny demokrat

Ivan sa narodil v Senici 26. júla 1904. Po absolvovaní evanjelic-

Ako žiak a priateľ predstaviteľov slovenskej sociálnej demokracie sa aj on zapojil do politickej činnosti. V roku 1938 sa však všetko zmenilo. Sociálnodemokratickú stranu ľudáci zrušili, do vedenia mesta dosadili miestneho predsedu HSES Ferdinanda Mondoka. V decembrových voľbách do Slovenského snemu vystupovala jediná kandidátna listina zostavená Hlinkovou stranou.

Ivan Horváth svoj nesúhlas s takýmito voľbami prejavil tým, že verejne vhodil do urny prázdny lístok. To ho stalo kariéru notára, preložili ho do Dobšinej. Tam ale nikdy nenastúpil, urobil si advokátske skúšky a zostal pracovať v Senici ako advokát.

Výkonná protifašistická organizácia

Nemohol inak, nastúpil na cestu ilegálneho boja proti ľudáckemu režimu. So svojimi priateľmi, sociálnymi demokratmi (Hatala, Halabrin, Kresák, Zuščík,

Mladomanželia Ivan a Mária Horváthovci na dunajskom nábreží v Bratislave roku 1931.

veľa nehovorilo. Príčinou bola príslušnosť jej mnohých aktivistov k sociálnej demokracii a to, že išlo zväčša o intelektuálov, a nie robotníkov, ako si to vyžadovala doba.

Po oslobodení Horvátha zvolili na čelo ONV. Už predtým sa priatelil s rovesníkom, ľa-

Nedočkal sa plnej rehabilitácie

Československo však postupne podľahlo temnému vplyvu stalinizmu. Pred zinscenovanými súdmi sa ocitli tí, čo nasadzovali svoje životy v boji proti fašizmu. Jednou z obetí sa stal Ivan Horváth. V decembri 1950 ho zaisťovali spolu s manželkou Máriou. Aby toho nebolo málo, z Budapešti odviekli ich 12-ročnú dcéru Janku, ktorú držali šesť mesiacov na neznámom mieste. Manželku bezdôvodne väznili dva roky.

Horvátha najprv obvinili z rozvracania republiky a zo špionáže pre Francúzsko, ale napokon ho súdili spolu s Gustávom Husákom a Ladislavom Novomeským v skupine tzv. buržoázných nacionalistov, čo ho asi zachránilo pred šibenicou. Nasledovali beznádejné roky života v rozličných žalároch od Jáchymova po Ilavu. Koncom decembra 1959 mal zdravie už také podlomené, že ho prepustili.

Hoci sa ocitol na slobode, stále bol zbavený občianskych práv, čo mu znemožňovalo prístup ku kvalitnejšej zdravotnej starostlivosti, čo sa mu stalo osudné. Odišiel výnimočný človek, ktorý všetky sily venoval v prospech národa. Zostali po ňom nedokončené poviedky a romány, zmarené plány a sny. Prišli sme o talentovaného literáta, vynikajúceho fotografa, právnik a diplomata. Rozsudok nad skupinou G. Husák a spol. Najvyšší súd ČSSR zrušil v júni 1963, no biľag politického väzňa prenasledoval jeho rodinu ešte dlho.

Ivan Horváth, tretí zľava, ako člen čs. delegácie na mierovej konferencii v Paríži v roku 1946.

Boj za svojbytnosť slovenského národa sa tiahol dejinami nášho mesta počas nasledujúcich rokov až do vzniku ČSR, ale aj potom, keď tam títo intelektuáli viedli čulý spoločenský život v rozličných funkciách. JUDr. Cyril Horváth bol signatárom Martinskej deklarácie z októbra 1918 a členom Slovenskej národnej rady, neskôr poslancom Národného zhromaždenia v Prahe.

keď ľudovej školy sa vydal do sveta na štúdiá a poznávanie Európy. Keď sa v roku 1931 vrátil do rodiska, aby prevzal právnickú prax po zosnulom otcovi, začala sa písať nová kapitola dejín mesta i rodiny Horváthovcov. Mladý právnik, v tom čase notár, písal novely, publikoval, fotografoval (založil Fotoklub Retina, ktorý dosiaľ funguje) a verejne sa angažoval idúc v šľapajach svojho otca.

Vido, Pšurný, Dérer, Kovár) vubudovali silnú a výkonnú protifašistickú organizáciu založenú na právnej, finančnej, materiálnej, informačnej a organizačnej pomoci utečencom z protektorátu Čechy a Morava a z koncentračných táborov, partizánom a ostatným členom odboja, ale aj prenasledovaným židovským obyvateľom.

Za bývalého režimu sa o protifašistickej skupine v Senici

vicovým intelektuálom, básnikom a publicistom Ladislavom Novomeským. Ten ho zavolať do Bratislavy, aby pomohol ako politik pri obnove demokracie na Slovenska. Nasledovali roky neskutočnej práce, keď bolo treba vybudovať všetko odznova: obnoviť zničenú krajinu, dopravu, priemysel, vytvoriť nové zákony, inštitúcie, úrady, školstvo, zdravotníctvo, kultúru.

Chcel dokázať, že Clementis bol nevinný

Lukáš Perný, vedecko-výskumný pracovník, Matica slovenská

**Ivan Horváth pochádza z rodiny, ktorá výrazným spôsobom zasiahla do štátnotvorného procesu v slovenských dejinách. Politicky mal blízko k sociálnym demokratom, čo bolo dôsledkom vplyvu zamestnávateľov Ivana Dére-
ra a Ivana Markoviča, ktorí boli lídrami Československej sociálnej demokracie na Slovensku.**

Horváth sa tiež stal členom tejto strany. V čase, keď študoval v Prahe právo, na Univerzite Karlovej pôsobili aj ľavicoví intelektuáli zo skupiny DAV Daniel Okáli, Vladimír Clementis a Ján Poničan. Davistov podporil podpisom v proteste proti zásahu voči roľníkom v Košútoch, zúčastnil sa na ankete časopisu o Sovietskom zväze, aj na 1. kongrese slovenských spisovateľov v Trenčianskych Tepliciach.

Aj keď bol skupine DAV blízky, nebol jej členom. Podľa Okáliho slov ho davisti aj na pôde Umeleckej besedy považovali „za svojho“. Žiaľ, toto spojenie mu bolo v 50. rokoch osudné, keď ho spolu s nimi označili za tzv. buržoázneho nacionalistu.

Pomáhal prenasledovaným

Po štúdiách Ivan Horváth pracoval na súde v Bratislave, neskôr v Senici. Ako mladý právnik sa venoval bežnej verej-
no-notárskej agende. Popritom pomáhal chudobným aj židovským občanom. Počas expanzie nacistického Nemecka otvorene prejavoval svoje antifacistické a demokratické postoje a pridal sa k antifacistickému odboju.

Staral sa o utekajúcich občanov českej národnosti a utečencov z koncentračných táborov. Zaslúžil sa o informova-

nie partizánov počas honu gardistov proti nim v Prietrži. Zabezpečoval dodávanie liekov, potravín, šatstva, finančnej podpory pre oddiel Jána Reptu.

Spolupracoval pri príprave Vianočnej dohody a konštituovaní ilegálnej Slovenskej národnej rady, stal sa jej poslancom ako ľavicový sociálny demokrat. Členom KSS sa stal až pri organizačnom zlúčení SDS s komunistami.

Všestranné aktivity po oslobodení

Po oslobodení Senice 7. apríla 1945 sa Horváth stal predsedom provizórneho Okresného národného výboru. Získal Rad SNP 1. triedy, Čs. vojnový kríž a Čs. medailu za zásluhy I. stupňa. Pôsobil v Zbore poverenikov, aj ako podpredseda SNR (1945 až 1948), poslanec Národného zhromaždenia ČSR a diplomat.

Spolu s Okálím stál pri uzatvorení mierovej zmluvy s Maďarskom o vymedzení hraníc a výmene obyvateľstva. Na starosť dostal i navrátenie kultúrneho dedičstva odvezeného koncom 19. storočia zo Slovenska do Budapešti. Žiaľ, tento zámer sa nikdy nepodarilo uskutočniť.

Popri týchto činnostiach sa naďalej venoval umeniu a literárnej tvorbe, bol spoluzakladateľom a zodpovedným redaktorom časopisu Kultúrny život. Za-

ujímal sa tiež aktívne o film a fotografiu. Aj keď mu po smrti trest zrušili, plnej rehabilitácie sa nedočkal. Až v roku 1963 získal in memoriam Rad republiky, v roku 1969 Rad práce.

Humanista a vlastenec

Horváthov sociálno-filozofický odkaz sa zakladá na inklinovaní k sociálnej spravodlivosti. Z jeho literárnych diel cítiť príklon k internacionalizmu (fascinácia svetom a veľkými mestami ako Paríž), no význam podčiarkuje aj pre národné dejiny. Napríklad v diele Laco a Bratislava s citom opisuje históriu mesta, ako aj poslanie štúrovcov. Bol tak humanistom, ako aj vlastencom. Veď tak

ako jeho rodičia a prarodičia stál pri významných historických udalostiach národa.

Po prepustení z väzenia v roku 1960 nastúpil do práce na právne oddelenie Úradu sociálneho a dôchodkového zabezpečenia v Bratislave. Daniel Okáli si naňho spomínal: „Stretli sme sa náhodou v niektorý letný deň na ulici pri Medickej záhrade... a vtedy Ivan prehlásil: Len jednu vážnu úlohu by som chcel ešte v živote splniť. Dokázať, že Vlado Clementis bol nevinný.“

Tento krátky rozhovor sa udial iba niekoľko týždňov pred Horváthovou smrťou. Zomrel 4. septembra 1960 nečakane po operácii vo veku 56 rokov na zlyhanie dýchacej sústavy. Pochovali ho v rodinnej hrobke na bratislavskom evanjelickom cintoríne pri Kozej bráne.

Lukáš Perný, vedecký pracovník Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej.

Najšľachetnejší človek, akého som poznala

Jana Schillerová, dcéra Ivana Horvátha

Stará mama nám o otcovi rozprávala, že ako malý chlapec bol slnečným lúčom v dome. Vždy usmiaty, nadaný, ľahko sa učil. Keď mal päť rokov, povedal jej: „Viem teraz tri reči, ale chcem ich vedieť aspoň šesť, lebo chcem byť diplomatom.“ A naozaj sa ešte tri jazyky doučil.

Do Senice sa vrátil až v roku 1931 ako doktor práv a čerstvý ženáč. Rodičia tu spočiatku prežívali hádam najšťastnejšie roky svojho života. Vo februári 1935 sa im narodil syn Ivan (známy skladateľ popu-

lárnej hudby zomrel vlni 86-ročný – pozn. red.), ja v neshťastnom roku 1938, keď nastupovalo temné obdobie fašizmu.

Domov lásky a harmónie

Neviem si predstaviť lepších rodičov. Aj napriek ťažkým časom vytvorili pre nás domov plný lásky a harmónie. Boli prísni, no láskaví. Učili nás láske k prírode, ku všetkému živému a úcte k ľuďom. Chodievali sme na neďaleké Bradlo uctiť si pamiatku M. R. Štefánika. Po vojne sa otec v Budapešti v rámci diplomatických kontaktov zoznámil s talianskym veľvyslancom markízom Benzonim, bratom Štefánikovej snúbenice a udržoval s ním priateľské vzťahy.

Niektoré z mojich spomienok sú však pochmúrne. Napríklad, keď zrazu domček, ktorý stál vedľa nášho, zostal prázdny. Márne som sa pýtala, ako je možné, že odtiaľ chudorľavé dievčatko i s chorou babičkou na vozíku zrazu zmizli.

Rovnako som nechápala, prečo mi otec zakázal, aby som behala k evanjelickému kostolu a hrala sa tam s kostolníčkiným synom. Až neskôr som sa dozvedela, že otec spolu s farárom

Kolomanom Dérerom v kostolnej veži ukrývali rodičov tejto mojej kamarátky, lebo boli Židia. Prežili a po vojne si založili novú rodinu. Žiaľ, priateľka i so starou mamou zomreli v zbernom tábore.

A čo tu nebol fašizmus?

S dievčatami sme sa hrávali na ulici pred našimi oknami na skákanku. Všimla som si, ako rodičia pravidelne načúvajú nahnúť nad stíšeným rádiom a tvária sa šťastne. Išlo o vysielanie Petra Hrona, čiže dr. Vladimíra Clementisa z Londýna. Jeho komentáre boli pre mnohých v odboji veľkým povzbudením.

To, čo som zachytila, som si pospevovala: prvé tóny Beethovenovej Osudovej a Bi Bi Sí London. Počúvanie BBC bolo trestné. Vedľa nás býval gardista s dcérkou, ktorú sme museli prijať do našej partie. Keby tak prevzala odo mňa ten popevok...

Otec bol najšľachetnejší a najľudskejší človek, akého som poznala. Som hrdá naňho, že organizoval a viedol protifašistický odboj v Senici a okolí. Teraz sa už vraj nemá hovoriť o Slovenskej republike v rokoch 1939 až 1945 ako o fašistickom, ale len o vojnovom štáte.

(Pokračovanie na str. 10)

Horváthova dcéra Jana Schillerová pri vystúpení, v pozadí členky hudobného zoskupenia Paper Moon Trio, ktoré sa predstavilo pesničkami z obdobia prvej ČSR.

Najšľachetnejší človek, akého som poznala

(Dokončenie zo str. 9)

Vtedy tu platili najkrutejšie protizhídovské zákony, ktoré v mnohom prekonal aj tie v Nemecku. A to vari nebol fašizmus?!

Slobodní revolucionári bez opory

Niekedy v roku 1945 minister Jan Masaryk zatelefonoval otcovi, aby sa ujal francúzskeho generálneho konzula, ktorý práve pricestoval do Bratislavy. Medzi rodičmi a Etienmom Manachom a jeho manželkou sa vyvinuli úprimné priateľstvá. Pán Etienne bol ľavicový intelektuál, antifašista a spisovateľ. O svojom pôsobení v Bratislave napísal pamäti. Na viacerých miestach spomína rodičov:

„Ja a Nella pociťujeme veľké priateľstvo k Ivanovi Horváthovi pre jeho múdrosť upokojujúcu a úprimnú. A k jeho manželke, ktorá si žiarivým zjavom podmaní každého, je dokonalosť sama.“ Nielen na adresu môjho otca píše:

„Smutné, títo slobodní revolucionári – je ich viac, napríklad aj Clementis – nemajú žiadnu oporu za sebou, sú v hlbokoj osamelosti. Ale pevná nádej je v nich, v syntéze ich inteligencie a viery... Vážim si Horvátha a najmä jeho úsmevnú filozofiu v krajine, kde oficiálni predstavitelia majú zaťaté zuby a nenávistné oči. Dúfam, že mu raz nebudú vyčítat' naše priateľské vzťahy.“ Samozrejme, že mu to na súde spočítali.

Osobnosť vyžarujúca ľudskosť

V najťažšom životnom období v 50. rokoch zažili otca dvaja spoluväzni, ktorí svoje spomienky tiež publikovali. Bohoslav Rejman: „Kedysi zjari som spoznal tvár, na ktorej črty nikdy nezabudnem. Bol to Ivan Horváth... Bol vždy tichý, ale nikdy nestratil sebavedomie. Vedel, že je nevinný, no ako realista si nebol ilúzie. Jeho správanie akoby sa riadilo zásadou noblesy.

Jana Horváthová (zľava) s kamarátmi z detstva bučím básnikom Ľubomirom Feldekom, Oľgou Halabrinovou (vydatá Hauskrechtová), neter L. Novomeskeho, a s bratom Ivanom na nedel'nom výlete v kúpeľoch Smrdáky, rok 1944.

Nikdy nedal na seba poznať, že je chorý alebo unavený.“

Matej Bel v knižke Črty spoza mreží: „Ivan Horváth to vo väzení nemal ľahké v spoločnosti svojich politických odporcov a nepriateľov, fašistov a gardistov. No úspešne sa mu podarilo vyrovnať sa s ťažkým položením. Osobným šarmom, usmie-

vavou vlúdnosťou, múdrosťou a skromnosťou odzbrojoval škodoradostnú agresiu... Mnohých priťahovala jeho intelektuálna a mysliteľská úroveň, európska rozhladenosť a z celej jeho osobnosti vyžarujúca ľudskosť.“

Napriek všetkému, čo otec prežil, veril v demokratický, sociálny a právny štát, v ktorom sa budú

dodržiavať etické ciele a morálne princípy. Predpokladám, že by bol našou súčasnosťou hlboko sklamaný, rovnako ako Masaryk, Clementis a ďalší jemu názorovo blízki. Odvážim sa tvrdiť, že aj Alexander Dubček, ktorý pevne veril vo vybudovanie socializmu s ľudskou tvárou, čiže sociálnodemokratického štátu.

Účastníci poznávacieho zájazdu ZO SZPB Slovenský Grob na Bradle.

foto: Emília Kráľovičová

So žiakmi na hrdom Bradle

Miroslav Kráľovič, predseda ZO SZPB Slovenský Grob

Nová základná organizácia SZPB v Slovenskom Grobe usporiadala výlet na Bradlo spojený s návštevou Múzea Dušana Jurkoviča v Brezovej pod Bradlom, ktorý navrhoval a viedol stavbu mohyly nad hrobom Milana Rastislava Štefánika.

Na podujatí sa okrem členov zväzu zúčastnili siedmci a deviataci zo základnej školy v Slovenskom Grobe. Žiakom sa výstup na Bradlo i výklad života jednej z najvýznamnejších osobností našich novodobých dejín v múzeu veľmi páčil. Nás zase potešilo, že boli disciplinovaní a pri prednáške z histórie naozaj pozorní. Za to si poďakovanie zaslúžia najmä ich pani učiteľky.

16. ročník
pre vás pripravili:

HLAVNÍ ORGANIZÁTORI:
Oblasťný výbor SZPB Banská Bystrica
Múzeum SNP Banská Bystrica

SPOLUORGANIZÁTORI:
Banskobystrický samosprávny kraj
Mesto Banská Bystrica
Krajské riaditeľstvo Hasičského a záchranného zboru v Banskej Bystrici
Krajské riaditeľstvo Policajného zboru Banská Bystrica
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Banská Bystrica
Štátne lesy SR, Lesný závod Slovenská Ľupča
Obec Baláže; Obec Moštenica; Obec Podkonice
Obec Priečod; Obec Slovenská Ľupča

ORGANIZAČNÝ VÝBOR:
Čestný predseda – Pavol Sečkář – predseda SZPB
Výkonný predseda – Ján Páček – predseda ObčV SZPB
podpredseda – Marian Uhrin – riaditeľ Múzea SNP
tajomník – Štefan Dubovický – tajomník ObčV SZPB
hospodárka – Miroslava Píková

PRESEDOVIA KOMISIE:
Programová – Marian Čupka, Dalibor Lesník
Technická – Jozef Gibala
Dopravná – Ivan Bartoš
Stravovacia – Viktória Petriková
Tlačová a propagačná – Štefan Horváth, Jana Borgulová
Organizačná – Janka Žilová

OBČERSTVENIE A STRAVOVANIE ZABEZPEČUJE:
ROBERT JURČA, Tatranská 6, 974 11 Banská Bystrica; tel.: 0905 319825

Program
10.30
EKUMENICKÁ POBOŽNOSŤ
(PAMÄŤNÍK)
11.00
PIETNA SPOMIENKA
(PAMÄŤNÍK)
Položenie vencov
Hymna Slovenskej republiky
Otvorenie
Príhovory a pozdravy hostí
Prechádzka Sadom života
12.30
KULTÚRNY PROGRAM
(PRÁZDUM)
Folklórny súbor Helpan a Chlopi z Helpy
Dychová hudba Železiarni Podbrezová

Ďalej sme pripravili:
ZÁBAVNÉ DETSKÉ IHRISKO
Športové, vedomostné a zábavné hry a súťaže pre deti
(JUNIOR CENTRUM)
ZÁCHRANNÁ BRIGÁDA HASIČSKÉHO
A ZÁCHRANNÉHO ZBORU ŽILINA
Ukážka Logistického modulu pre likvidáciu následkov
mimoriadnych udalostí, zlanovanie
PRECHÁDZKY PARTIZÁNSKOU REPUBLIKOU
Návšteva expozície Národnej kultúrnej pamiatky Kalište
TURISTICKÉ POCHODY
Donovaly–Kalište; Spania Dolina–Kalište

 Oblastný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov v Brezne,
 Regionálne Združenie miest a obcí Horehronia a stredného Rudohoria,
 Okresný úrad v Brezne, Mesto Brezno, Obec Dolná Lehota
 Vás pozývajú na

Regionálne oslavy 78. výročia SNP a výsadku 2. čs. paradesantnej brigády

v Dolnej Lehote - Krpáčovo
20. august 2022

Program:
 9.30 hod. - Koncert dychovej hudby Železiarni Podbrezová
 10.00 hod. - Položenie vencov k pamätníku 2. československej paradesantnej brigády
 - Hymna Slovenskej republiky - privítanie hostí - príhovory hostí - hymnické piesne
 11.00 hod. - Spevácky zbor LIPKA z Valaskej - Detský folklórny súbor ŠTASTNÉ DETSTVO z Brezna - Folklórny súbor HELPAN A CHLOPI z Helypy
 - Hudobná skupina RETRO z Brezna
 14.00 hod. - Ukončenie podujatia

**TREŇČIANSKY SAMOSPRÁVNÝ KRAJ, MESTO BÁNOVCE NAD BEBRAVOU,
 MESTO PARTIZÁNSKE, OBEC UHRŮVEC, OBLASTNÝ VÝBOR SZPB TREŇČÍN**

 VÁS POZÝVAJÚ NA
**KRAJSKÉ OSLAVY
 78. VÝROČIA
 SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO
 POVSTANIA**
**27. AUGUSTA 2022
 NA JANKOVOM VRŠKU**

PROGRAM

AREÁL JANKOV VRŠOK

15.40 KONCERTOVANIE VOJENSKEJ HUDBY
 15.45 POCHOD NESMRTELNÉHO PLUKU
 16.00 PIETNY AKT KLADENIA VENCŮV
 16.30 SLÁVNOSTNÝ PREJAV A PRÍHOVORY HOSTÍ
 17.00 KULTÚRNY PROGRAM:
 • Folklórny súbor Trenčan
 • Dychová hudba Kamarádi
 • Hudobná skupina Zunaband
 19.30 ZAPÁLENIE VATRY

SPRIEVODNÉ PODUJATIA

• PREZENTÁCIA VÝSTAVY „NEZABÚDAME NA SPOLOČNÚ HISTÓRIU“ (Mohyla Jankov vršok)
 • VÝSTAVA VÝSTROJA A VÝZBROJE Z II. SVETOVEJ VOJNY (KLUB VOJENSKEJ HISTÓRIE DUKLJANSKÝ PRIESMYK TREŇČÍN - Areál bunkov)
 • 52. ROČNÍK HÁDZANÁRSKEHO TURNAJA - 27.8.2022 (Miestni športovci haly Bábince nad Bebravou)

ODCHOD AUTOBUSU: BÁNOVCE NAD BEBRAVOU - JANKOV VRŠOK: 14.00, 15.00, 16.00
ODCHOD AUTOBUSU: JANKOV VRŠOK - BÁNOVCE NAD BEBRAVOU: 19.00, 20.00, 21.00

Výzva do Pochodu Nesmrteľného pluku

ObIV SZPB Trenčín

Vyzývame účastníkov osláv SNP na Jankovom vršku, aby sa pridali k Pochodu Nesmrteľného pluku a tak vyjadrili úctu svojim predkom. Pochod sa uskutoční o 15.45 od schodov pri mohyle cez položenie venca do mohyly na symbolický cintorín.

Príďte s fotografiami účastníkov odboja. Môžete si ich zhotoviť a priniesť sami, alebo poslať na ObIV SZPB v Trenčíne. K fotografii uveďte meno a priezvisko, vek, bydlisko priameho účastníka v rokoch 1944/45 a formu zapojenia sa do protifašistického odboja (povstalecký vojak, partizán, ilegálny pracovník...). Fotografie s textom spracujeme, vytlačíme vo formáte A4 a zalaminujeme.

Fotografie a sprievodné údaje posielajte poštou na adresu ObIV SZPB, Železničná 3, 911 01 Trenčín, alebo elektronicky na adresu oblvtn@szpb.sk do 22. 8. 2022. Spracované fotografie budú vydané pred pochodom od 15,30 do 15,45 hod. pri schodoch k mohyle. Noví účastníci tohto pochodu dostanú kópiu odznaku Partizánskej brigády Jana Žižku.

POZVÁNKA

**Obec Skýcov,
 Obec Zlatno,
 Oblastný výbor SZPB v Nitre,
 ZO SZPB Skýcov a ZO SZPB Zlatno,**
 v spolupráci
 s Nitrianskym samosprávnym krajom
 a ZO SZPB Zlaté Moravce,

Vás srdečne pozývajú na

**34. ročník
 turistického pochodu
 „Náučným partizánskym chodníkom“
 ZLATNO - SKÝCOV,**

PROGRAM:

■ 8.00 - 8.30

- príchod účastníkov, hostí k pamätníku SNP v Zlatne
- kladenie vencov, kvetov k pamätníku SNP
- otvorenie podujatia, príhovor k účastníkom
- hymna SR
- organizačné pokyny
- pochod náučným partizánskym chodníkom 12 km na trase ZLATNO - SKÝCOV

■ 14.00 - 17.00

- príchod účastníkov pochodu do Skýcova, zraz pri pamätníku SNP
- kladenie vencov, kvetov k pamätníku SNP
- privítanie účastníkov, hostí
- príhovor k účastníkom
- vyhodnotenie pochodu
- hymna SR
- zoskok parašutistov
- vystúpenie DH Skýcovanka
- ukážky vojenských artefaktov z 2. svetovej vojny
Klub vojenskej histórie Pressburg
- kultúrny program
- organizačné pokyny
- občerstvenie

Klub vojenských výsadkárov
ZO Zlaté Moravce

Klub vojenskej histórie
Pressburg

REALIZOVANÉ S FINANČNOU PODPOROU
NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA

ORGANIZAČNÉ POKYNY:

■ Doprava - 20. august 2022

Zastávka - nástupišťe č. 9	Odchod	Príchod
Zlaté Moravce, AS MHD	7:20	
Zlatno		7:45
Skýcov, OcÚ	17:30	
Zlaté Moravce, AS MHD		17:55

■ Účastníci, ktorí sa nezúčastnia turistického pochodu, majú možnosť návštevy obce Topoľčianky s položením kytice pri pamätníku obeseným holandskému a francúzskemu partizánovi.

■ Prosíme všetkých účastníkov, aby dodržiavali a rešpektovali pokyny usporiadateľov a opatrenia Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky pri ohrození verejného zdravia súvisiace s ochorením COVID-19.

Štáb 34. ročníka PCH
Zlatno - Skýcov

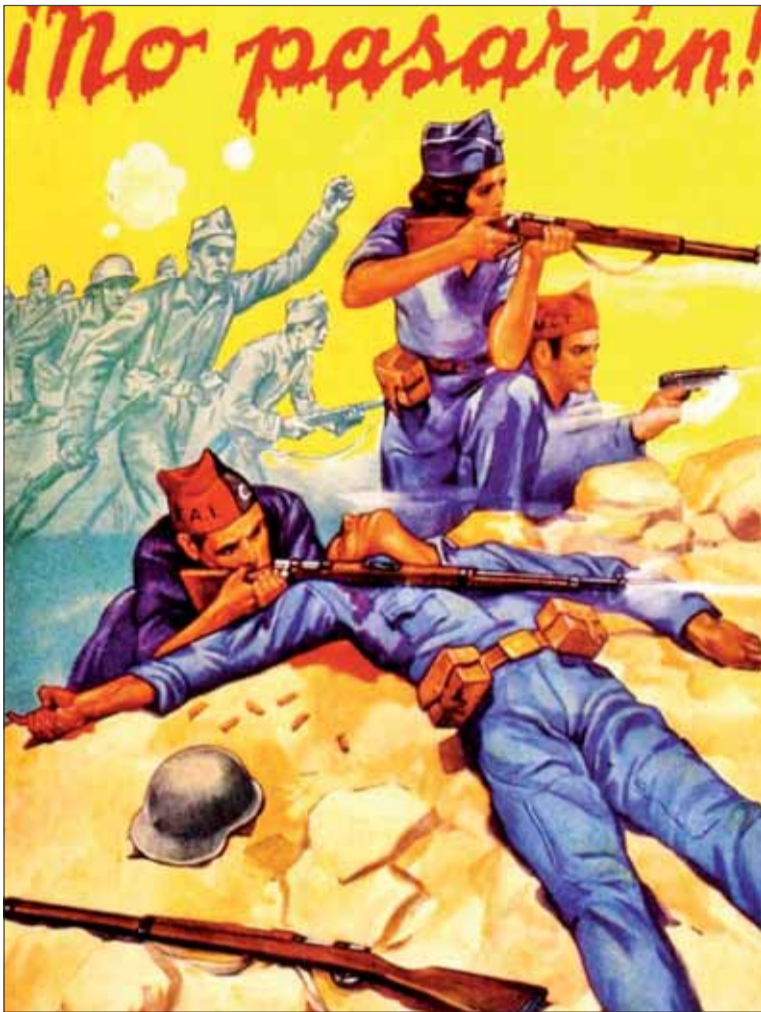
Želáme Vám, účastníkom
 34. ročníka turistického pochodu
 „Náučným partizánskym chodníkom
 Zlatno - Skýcov“,
 pekné zážitky z nádhernej prírodnej scenérie
 a krásy tohto ešte ekologicky čistého
 prostredia.

Krvavý prológ druhej svetovej vojny

Vladimír Mikunda

Ak sa budeme usilovať zachovať skutočnú pravdu o protifašistickom odboji, nemôžeme sa vyhnúť ani obrane demokracie španielskeho ľudu proti falangistickým a klerikálnym vzbúrencom pred druhou svetovou vojnou.

No pasarán! Neprejdú! Propagačný plagát španielskych republikánov.

Všeobecne sa za úvod španielskej občianskej vojny (Guerra Civil Española) pokladá 17. júl 1936. Vtedy sa regulárne armádne jednotky v Maroku, rozdeleného medzi koloniálne mocnosti Francúzsko a Španielsko, postavili proti novej vláde.

Rozdelená spoločnosť sa radikalizovala

Predchádzali tomu spoločenské stretы vyvolané vlečúcou sa hospodárskou krízou, ktoré sa vyostřili po voľbách vo februári 1936. Tesne v nich zvíťazila stredo-prává koalícia Ľudový front, zložená zo socialistov, komunistov, trockistov, liberálov, republikánov a anarchistov.

Íšlo o politologicky veľmi zaujímavý moment. Nepriateľom

anarchistov je totiž štát. Lenže tí španielski, hoci sa od štátu dištancovali, v danej chvíli podporili republikánov. Proti nim stáli pravicoví nacionalisti, ktorí sa neskôr označovali ako frankisti.

Niektorí odborníci však vidia začiatok občianskej vojny v tzv. červenom októbri 1934, keď povstanie baníkov v Astúrii pravicová vláda krvavo potlačila a pri jeho likvidácii armádou zahynulo až 2000 ľudí. Jedným z veliteľov vojenských jednotiek bol generál Francisco Franco, ktorý sa neskôr stal hlavným vodcom vzbúrencov.

Mocnosti si vyskúšali zbrane

Historici krvavý konflikt v juhozápadnom kúte starého kontinentu prezentujú ako prvú fázu

Nastúpení dobrovoľníci z anglo-americkéj brigády interbrigadistov Lincoln.

európskej časti 2. svetovej vojny. Španielsko je dodnes po Kambodži druhou krajinou vo svete rebríčkou s najväčším počtom zmiznutých. Ide o vyše stotisíc osôb, ktoré sa v druhej polovici 30. rokov a neskôr „stratili“. Celkovo bolo obetí z oboch táborov až pol milióna, ale ani to nie je konečné číslo. Nové hromadné hroby sa stále odкрývajú.

„Neutrálny“ postoj demokratických štátov

Adolf Hitler potreboval polygón na testovanie novej vojenskej techniky a cvičenie dôstojníkov. A to mu zabezpečila Francova vzbura a následné tri a pol roka trvajúce boje. Nemecko poslalo do Španielska takmer 20-tisíc mužov, no hlavný príspevok bol spojený s účasťou letectva – légie Condor. Na oblohe nad Pyrenejským polostrovom sa odohral ohňový krst stíhačky Messerschmitt-109 a strmhlavého bombardéra Junkers-87. Na strane frankistov bojovali aj Mussoliniho jednotky Corpo Truppe Volontarie v sile až 160-tisíc vojakov a 50-tisíc Maurov (Maročanov a Arabov).

Do občianskej vojny sa rozličným spôsobom zapojili viaceré štáty. Briti previezli letec-

ky Franca z Kanárskych ostrovov do Maroka, Hitler mu zase pomohol s presunom armády z Maroka na kontinent. O zásobovanie povstalcov sa dodávkami vojnového materiálu postaralo nacistické Nemecko a fašistické Taliansko. Nachádzali podporu i v susednom Portugalsku, kde vládol autoritatívny režim diktátora Antónia Salazara.

Veľká Británia a Francúzsko zvolili politiku appeasementu, nezasahovania do vnútorných záležitostí Španielska. Rovnaký postoj zaujala vláda Československa, zakázali tam vývoz zbraní. Pritom premiér socialista León Blum v Paríži bol natoľko dôsledný, že nedodal zákonnej ľavicovej vláde ani tie, ktoré už nielen objednala, ale ich aj zaplatila.

Republikáni platili zlatom

Americký Kongres prijal zákon o neutralite, ktorý dovoľoval predávať ktorejkoľvek bojujúcej strane vojenský materiál s podmienkou, že si ho sama odvezie. Komu teda pomáhal, keď republikáni loďstvom nedisponovali? Len Francovi, ktorý mal na to peniaze!

Sovietsky zväz sa zapojil do vojny v Španielsku aj preto,

lebo republikáni hradili všetku pomoc zlatom. Zároveň získal rovnakú možnosť ako Nemci – v praxi otestovať svoje tanky a lietadlá. Na bojisko dodal takmer 650 lietadiel, 350 tankov, 60 obrnených automobilov, 1 200 diel atď. Počas vojny tam pôsobilo i mnoho sovietskych poradcov, letcov a tankistov, celkovo päťtisíc mužov. Viacerí z nich potom zastávali vysoké veliteľské posty v Červenej armáde.

Prelomová vojna

Z dovezeného zlatého pokladu, okolo 510 ton, platil ZSSR dodávky svojich zbraní, ale aj výzbroj pre príslušníkov z iných štátov. Moskva sa takto stala bankou bojujúceho Španielska.

Názory na občiansku vojnu sa rôznia. So zaujímavým postojom prišiel historik Salvador de Julio. Tvrdí, že išlo o hybrid, jednu nohou stála v 19. storočí a druhou už v tom 20. Proti sebe bojovali stotisícové armády s najmodernejšími zbraňami, ale napríklad boje prebiehali tak, že z Madridu po raňajkách prišli vlakom republikáni, na bojisko si zastrieľali a na večeru sa vrátili domov.

(Medzititulky redakcia Bojovník)

Interbrigadisti na bojovej pozícii v Španielsku.

Medzi príslušníkmi republikánskych milícií boli aj ženy.

Pri Madride bojovali aj za Bratislavu

Martin Krno

Pred 86 rokmi (17. júla 1936) vypukla španielska občianska vojna. V Bojovníku č. 11 sme priniesli spravodajstvo o spomienkovom zhromaždení, ktoré na základe iniciatívy profesorky dejepisu, členky nášho Zväzu Libuše Podhradskej usporiadala Hotelová akadémia na Mikovíniho ulici v Bratislave za účasti petržalskej ZO SZPB Janka Bulíka.

Na fasáde strednej školy sa totiž nachádza pamätná tabuľa od sochára Valeriána Vavra a architekta Vladimíra Dedečka z roku 1961 venovaná československým interbrigadistom, ktorí padli v boji proti fašizmu na Pyrenejskom polostrove.

Obom stranám pomáhalo zahraničie

V posledných desaťročiach sa o tejto krvavej kapitole dejín hovorí málo a keď, tak skresľujúco, akoby išlo o konflikt medzi fašistami a komunistami, čo nie je pravda. Pučistov nepodporovali iba pravicoví naciona-

1046, ranených a odoslaných domov bolo 142, mŕtvych alebo nezvestných 113. Občianska vojna však pokračovala ešte jedenásť mesiacov.

Eudáci interbrigadistov sledovali...

Z dostupných dokumentov sa celkový počet Čechov a Slovákov odhaduje na 2 100, z nich sa približne 350 už nikdy nevrátilo. Jednotlivé počty sa dosť líšia, lebo do vojny ilegálne odchádzali za prvej ČSR do vojny s heslom *Pri Madride sa bojuje o Prahu*. Iróniou osudu hlavné mesto Španielska padlo

Aj v tomto smere s ľudákmi polemizovala najmä ľavicová tlač. Redakcia Slovenských zvestí vyslala pod Pyreneje Ladislava Novomeského, ktorý napísal sériu reportáží z katalánskeho frontu. Vyvracal klamstvá uverejnené v denníku HSLS Slovák. Neskôr v časopise DAV publikoval niekoľko básní o Španielsku.

Skupina Ružomberčanov v Španielsku

Z Ružomberka, považovaného nie vždy odôvodnene za baštu hlinkovcov, sa do občianskej vojny vydala dokonca skupina dobrovoľníkov. Najznámejší z nich Ladislav Holdoš spolupracoval s mladými komunistickými intelektuálmi okolo DAV-u. Po porážke republikánov skončil v internačnom tábore v Alžírsku, no po vypuknutí 2. svetovej vojny sa začle-

Pamätná tabuľa interbrigadistovi Jozefovi Májekovi na budove bývalej školy vo Vlkolínci, miestnej časti Ružomberka.

isovi, no už nestihol vystreliť. Pochovali ho ako 25-ročného spolu s rakúskym antifašistom Karlom Magerom pri viadukte železnice Madrid-Palacete.

Meno Jozefa Májeka od začiatku roka 1937 niesla nová čs. delostrelecká 13. batéria. V Ružomberku mu inštalovali pamätné tabule na budovách bývalej školy vo Vlkolínci a Liptovského múzea, no po novembri 1989 jeho ulicu v meste premenovali.

bra 1936 sa Pavel zrejme už nachádzal na jednom z bojísk v provincii Córdoba, približne 300 kilometrov južne od Madridu. Tu sa jeho stopa vo vojnovom chaose stratila. Po dlhom mlčaní jeho matka Emília s nezištnou pomocou Vladimíra Clementisa pátrala po synovi. Z korešpondencie čs. dobrovoľníkov vyplynulo, že 29-ročný Tisovčan 24. decembra podľahol zraneniam, ktoré utrpel v boji v mestečku Villa del Río. Tam ho aj pochovali.

Tisovčan leží ešte ďalej

Ešte ďalej od vlasti – v juhošpanielskej provincii Górdoba sníva večný sen ďalší slovenský interbrigadista – Pavel Šifrik. Pamätnú tabuľu nájdeme pri hlavnom vchode do Mestského úradu Tisovec na Námestí Dr. V. Clementisa a na jeho rodnom dome v miestnej časti Skalička, kadiaľ prechádza ulica nazvaná podľa neho.

Pavel tiež patril medzi prvých Slovákov, ktorí sa po správe o pokuse španielskych generálov o prevrat ponáhľal na pomoc republikánom. Padol mesiac po Májekovi, na Štedrý večer 1936.

Odcestoval sám

Narodil sa 16. septembra 1909 v rodine kováča. Čoskoro mu však otec zomrel. Ako syn chudobnej vdovy nemohol ani pomyslieť na štúdiá. Vyučil sa za stolára, no živil sa iba príležitostnou prácou. Ťažké sociálne pomery ho priviedli do Komsomolu a KSC, ktorá organizovala nábor do medzinárodných brigád. Ako píše Dušan Hutka v Tisovskom mesačníku, spolu so Šifrikom sa prihlásili aj jeho kamaráti, ale potom si to rozmysleli a on odcestoval sám.

Na prelome októbra a novem-

Guernica sa vrátila, Picasso nie

Občianska vojna sa skončila 1. apríla 1939 víťazstvom lepšie organizovaných a jednotnejších frankistov, ktorí ju vnímali ako zápas medzi „červenými hordami“ a „kresťanskou civilizáciou“.

Nasledovalo dôkladné „očisťovanie“ spoločnosti od čokoľvek, čo by pripomínalo republiku, vrátane politických strán a odborov. Nepohodlných jedincov väznili, nútili odísť do exilu alebo ich jednoducho zavraždili.

Generál Franco vládol neobmedzene do svojej smrti 20. novembra 1975. Až potom nastúpilo Španielsko vo forme konštitučnej monarchie na cestu k rýchlej demokratizácii a ekonomickému rastu. Obraz Guernica visel v newyorskom Múzeu moderného umenia mnoho rokov.

Podľa dohody s autorom sa mal stať majetkom španielskeho ľudu, až keď sa v krajine obnoví sloboda a demokracia. Od roku 1982 je najväčšou atrakciou madridského Múzea kráľovnej Sofie. Picasso sa do vlasti nikdy nevrátil, zomrel 8. apríla 1973 vo francúzskom Mougins.

Prápor Rakosi síce pomenovali podľa vodcu maďarských komunistov Matyása Rákosiho, ale väčšinu jeho príslušníkov tvorili Slováci.

listi, ale aj kresťanskí demokrati a rojalisti, republikánov zase okrem komunistov socialisti a ďalšie ľavicové zložky.

Na strane legitímnej vlády sa v bojoch najmä v okolí Madridu vyznamenalo okolo 35-tisíc interbrigadistov zo 17 štátov. Ani zďaleka nešlo len o príslušníkov komunistických strán. So zbraňou v ruke bránil republiku anglický spisovateľ, socialista a neskôr ostrý kritik sovietskeho režimu George Orwell. Ako vojnový spravodajca tam pôsobil Ernest Hemingway, jeho román Komu zvoní do hrobu sa stal súčasťou zlatého fondu svetovej literatúry.

Podľa zoznamu veliteľa hlavnej základne medzinárodných brigád v Albacete Nemca Wilhelma Zaissera sa tam koncom apríla 1938 skoncentrovalo z Británie 1 806 dobrovoľníkov, z USA 2 274 a z Poľska až 3 034. Čechoslovákov (nerozlišoval národnosti) zaregistroval

až tri týždne po tom, ako Čechy a Moravu obsadilo nemecké vojsko. Bez boja.

Niektorým sa podarilo dostať domov prostredníctvom Červeného kríža, ľudácky režim ich však s nevôľou prijímal, boli sledovaní ÚŠB. Mnohí sa po vynútenom pobyte v utečeneckých táborech vo Francúzsku zapojili do západného odboja ako napr. Šimon Žbirka, otec populárneho speváka (Bojovník 25-26/2021).

...a drukovali falangistom

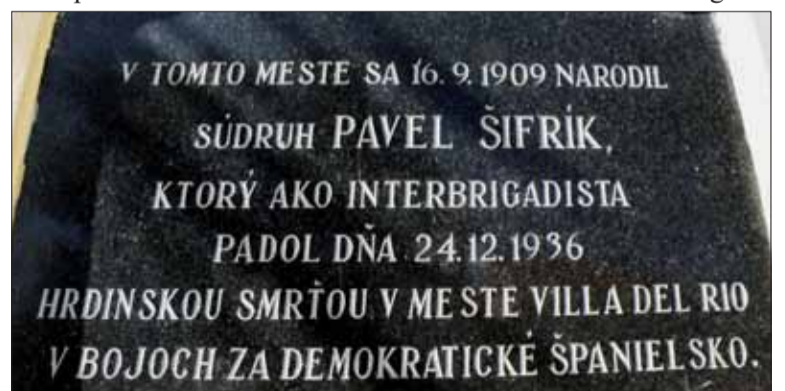
HSLS zaujímala k frankistom pozitívny postoj, schvaľovala nemeckú a taliansku intervenciu. Mladí radikálni ľudáci na čele s Ferdinandom Ďurčanským vydali v septembri 1936 Piešťanský manifest, v ktorom o. i. uvádzali: „Zatracujeme spoluprácu s medzinárodným predstaviteľom materialistickej ideológie a židobolševickej anarchie.“

nil do francúzskeho protifašistického hnutia. V roku 1943 ho zatklelo gestapo a previezlo do koncentráku v Buchenwalde. Po oslobodení mu Francúzi udelili Rad Čestnej légie, stal sa významným funkcionárom KSS.

Osud zavial do Španielska aj jeho priateľa, mladého učiteľa z Vlkolínca Jozefa Májeka. Bojoval v 12. medzinárodnej brigáde ako komisár veliteľa guľometnej roty práporu Thälmann, pomenovanom po lídrovi nemeckých komunistov, ktorého zavraždili nacisti v Buchenwalde.

Pochovaný ďaleko od domova

Májek často obeť viedol protiútoky na oslabených liniách frontu. Na úsvite 23. novembra 1936 na predmestí Madridu zabezpečoval postup peších rôt. Zahynul v krížovej paľbe, keď sa odvážne chopil guľometu po zasiahnutom Lu-

Pamätná tabuľa interbrigadistovi Pavlovi Šifrikovi v Tisovci.

V Štrbe mali nabitý rok

Anna Gejdošová

Členovia ZO SZPB v Štrbe sa 13. mája stretli na výročnej členskej schôdzi, aby zhodnotili rok 2021. Privítali tiež tajomníka ObIV SZPB v Poprade Jána Pavlovčína a starostu obce a zároveň tajomníka ZO Michala Sýkora.

Správu o činnosti predniesol predseda ZO Pavol Otčenáš. Konštatoval, že pandémia v minulom roku ovplyvnila činnosť organizácie. Mnohé spomienkové slávnosti boli zrušené, preto si členovia ZO významné výročia pripomínali najmä v Štrbe pri pamätníku Smútiaca mať. Takými boli pietne spomienky pri príležitosti 76. a v tomto roku 77. výročia oslobodenia obce.

Vynovený areál pamätníka

Priaznivejšia epidemiologická situácia bola v auguste. Okrem kladenia vencov v Štrbe si pamiatku SNP uctila delegácia vedená starostom obce s člen-

mi ZO aj pri pamätníku SNP na Štrbskom Plese, pri pamätnej tabuli padlých železničiarov na Tatranskej Štrbe i na regionálnych oslavách na Podbanskom.

Pri tejto príležitosti boli v Štrbe slávnostne odhalené pamätné tabule s menoslovom padlých občanov Štrby počas 1. a 2. svetovej vojny. Na ich aktualizácii sa podieľali aj členovia ZO SZPB. Vďaka obecnému úradu boli realizované terénne úpravy v okolí pamätníka, čím areál získal na dôstojnosti a kráse.

Spolu s deťmi

Organizácia úspešne spolupracuje s miestnou ZŠ. Žiaci

Pietna slávnosť k výročiu ukončenia vojny v Štrbe.

foto: autorka

sa zúčastňujú na vedomostnej súťaži, ktorú organizuje ObIV SZPB v Poprade. Deti spolu s členmi ZO na miestnom cintoríne spoločne zapalujú kahance na hrobch Štrbanov, čo padli v 2. svetovej vojne.

Pri príležitosti jeho životného jubilea udelila ÚR SZPB Pavlovi Otčenášovi Medailu Milana Rastislava Štefánika 2. stupňa. Na obecnom úrade v Štrbe

mu ju odovzdal Ján Pavlovčín a Michal Sýkora.

Nech sa vojna skončí

Členovia SZPB si pripomenuli 29. výročie zvrchovanosti Slovenskej republiky pri vatre zvrchovanosti. Položením kytice pri pamätných tabuliach padlých spoluobčanov si výbor pripomenul 103. výročie ukončenia 1. svetovej vojny

a zatiaľ poslednou aktivitou bolo polozenie venca pri pamätníku Smútiaca mať pri príležitosti 77. výročia Dňa víťazstva nad fašizmom a ukončenia 2. svetovej vojny v Európe.

Účastníci diskutovali o ďalšej činnosti, schválili plán na rok 2022 a rozchádzali sa s priánim, aby sa vojnový stav na Ukrajine čím skôr skončil.

Chceme žiť v mieri

J. Kočicová a M. Januška, ZO SZPB Zlatníky

Za účasti členky oblastného výboru SZPB Trenčín E. Petovskej, priamej účastníčky bojov za oslobodenie pani Šagátovej a starostom obce Zlatníky Erikom Številom oslávili v Zlatníkoch 77. výročie oslobodenia od fašizmu.

Po zaznení hymny, položení venca a zapálení sviečok zarecitovala V. Šimunová báseň o partizánovi. K účastníkom pietneho aktu sa prihovril predseda ZO SZPB Jozef Daďa.

Následne sa prítomní odobrali na miestny cintorín, kde si uctili pamiatku padlých, ktorí bojovali za našu slobodu. Česť ich pamiatke!

Účastníci pietneho aktu v Zlatníkoch.

foto: autorka

Poklonili sa pamiatke padlých

Lubica Tomková, riaditeľka MsKS

V piatok 6. mája sa konal pietny akt kladení vencov, ktorým si v Hanušovciach nad Topľou pripomenuli 77. výročie víťazstva na fašizmom v 2. svetovej vojne.

Zúčastnili sa na ňom primátor mesta Štefan Straka, ktorý predniesol hlavný príhovor, aj jeho zástupca Jozef Varga. Autorka článku sa prihovrila ako tajomníčka ZO SZPB v Hanušovciach nad Topľou. Odovzdala prítomným pozdrav od predsedníčky organizácie, ktorá bola práve chorá. Sprievod dotvárali členovia FS Vargovčan, žiaci a učiteľka ZŠ a členky ZO SZPB v Hanušovciach nad Topľou.

Kladenie vencov v Hanušovciach nad Topľou.

foto: autorka

Oslavy ukončenia 2. svetovej vojny v Hrušove

Alžbeta Bendiková

Rok čo rok si členovia miestnej základnej organizácie Slovenských protifašistických bojovníkov pripomínajú ukončenie 2. svetovej vojny pri Pomníku padlých v Hrušove. Slávnosti sa zúčastňujú aj rodinní príslušníci odbojárov a pamätníkov, miestna samospráva obce a občania.

Počas druhej májovej nedele 8. mája sa na pietnom mieste rozozvučali tóny národnej hymny, piesne Kto za pravdu horí, ale i piesne s vojenskou tematikou v podaní Ženskej speváckej skupiny Hrušov a ľudovej hudby Hruška.

Príhovory starostu obce Pavla Bendíka a predsedu ZO SZPB Pavla Mišta priblížili situáciu počas vojny priamo v Hrušo-

Súčasťou pietneho aktu v Hrušove bol aj kultúrny program.

foto: Dominik Drozdík

ve, ale aj na Slovensku a v zahraničí.

Nechýbalo ani kladenie vencov

či prednes básne s vojenskou tematikou. Po pietnom akte nasledovala výročná členská schôdza.

Oslavy 77. výročia oslobodenia v Starej Kremničke

Vojtech Nárožný, predseda ZO SZPB v Starej Kremničke

Oslavy 77. výročia kapitulácie fašistického Nemecka v 2. svetovej vojne sa začali tradične sprievodom členov a sympatizantov SZPB od obecného úradu k pamätníku obetí vojny.

Z obecného rozhlasu znela krásna ukrajinská pieseň z obdobia 2. svetovej vojny s názvom Studentočka. Po nej nasledoval príhovor mojej maličkosti. V čele slávnostného sprievodu kráčal starosta obce a členovia výboru organizácie s vencom vďaka.

Pri pamätníku zaznela dojemná báseň venovaná hrdinom Veľkej vlasteneckej vojny. Starosta obce s autorom článku položili veniec vďaka. Potom si účastníci minútu ticha uctili

hrdinov, ktorí padli pri oslobodzovaní národov Európy.

Následne sa všetci účastníci presunuli na slávnostné po-

sedenie a spoločenský program do sály kultúrneho domu, kde okrem príhovoru zaznela aj pieseň Vstavaj strana ogromnaja.

Aj táto fotografia členom SZPB v Starej Kremničke pripomína hrdinské boje 2. svetovej vojny.

foto: archív autora

- **Bačkov:** Martina Il'ková 45 rokov.
- **Banská Bystrica:** JUDr. Stanislav Majsniar 75, Ing. Ľudmila Rusková 75, Mgr. Emília Snopková 70, Jela Lustigová 70, Ľudmila Poličeková 83, Mária Halinárová 84, Lívia Baláková 82, PaedDr. Ján Čakloš 85, Juraj Mendel 82, Pavel Korčok 87, Eva Syručeková 82 a Alžbeta Tóthová 81 rokov.
- **Bernolákovo:** Mária Buchelová 93, Lýdia Ďurkovičová 70, Ernestína Pekarová 80 a Mária Šimorová 83 rokov.
- **Bojnice:** Ján Hudec 80, Dušan Prievalský 70 a Miroslav Cvančinger 70 rokov.

- **Bratislava:** Michal Bukva 75 a Ladislav Barninec 84, Anna Chrtanová 92 a Ján Krištofič 70, Ing. Zdenka Kramplová 65, Mgr. Peter Bednarík 50, Janka Pašková 83 a Jozefa Luknárová 70 rokov.
- **Breznička:** Jozef Muška 70 rokov.
- **Brezno:** Elena Kollárová 70 rokov.
- **Brusno:** Božena Kindermayová 60 rokov.
- **Čaňa:** Mgr. Renatka Tothová 45, Patrik Kováč 89, Mária Bernátová 75, Mária Marcinová 70 a Mária Buzová 89 rokov.
- **Čel'ovce:** Anna Pipová 65 rokov.
- **Cetuna:** Emília Filúsová 79,

- Mária Stachová 88 a Miroslav Roubal 70 rokov.
- **Cinobaňa:** Dušan Pilňan 70, Mgr. Ľubomíra Karmanová 45, Štefan Filus 81 a Anton Schwamberger 82 rokov.
- **Chorvátsky Grob:** Lukáš Vaškovič 30 rokov.
- **Družstevná pri Hornáde:** Helena Jergová 91 rokov.
- **Hniezdne:** Anna Lešňáková 70 rokov.
- **Hnúšťa:** Ľubomíra Hroncová 65.
- **Hrachovo:** Alexander Bálint 75, Ľubomír Vančík 70, Matej Škvarka 30, Anna Keľová 80, Emília Horváthová 75 rokov.
- **Jakubany:** Ľuboš Beskid 35 rokov.

- **Jasenie:** Eugénia Tanáčová 90 rokov.
- **Kamienka:** Richard Goc 40 rokov.
- **Klenovec:** Emília Kováčová 80, Ing. Ľudovít Erthner 81, Anna Čajkova 81, JUDr. Pavel Struhár 65, Júlia Segečová 80, Zuzana Bútorová 80, Ružena Kolesárová 75 a Helena Jakabšicová 88 rokov.
- **Kráľovský Chlmec:** Mgr. Anna Arendášová 70, Oľga Ragáňová 70 a Viera Sotáková 80 rokov.
- **Košice:** Michal Potoma 91, Ľudovít Cvengroš 75, Eva Skljarszká 96 a Valéria Horniaková 88 rokov.
- **Košické Olšany:** František Stanislav 75 rokov.
- **Lehota pod Vtáčnikom:** Helena Benisková 88 rokov.
- **Lovinobaňa:** Mgr. Jolana Maťašová 84 a Ružena Salajová 82 rokov.
- **Lubietová:** Jana Fajferová 65, Eva Jahodová 88, Darina Fellnerova 83 a Marta Černáková 80 rokov.
- **Lučenec:** PhDr. Jozef Drenko 81 a Marta Medvešová 75 rokov.
- **Martin:** Jarmila Začková 85, Ing. Peter Beňo 75 a Rudolf Greško 85 rokov.
- **Medzibrod:** Iveta Kňazíková 60 rokov.
- **Michal'any:** Eva Jacková 60 rokov.
- **Nacina Ves:** Emília Šenkeriková 89 rokov.
- **Nová Baňa:** Ing. Július Uhrecký 82 rokov .
- **Nová Ľubovňa:** Mária Vojčáková 70 rokov.
- **Novosad:** Ivan Kseňák ml. 45 rokov.
- **Očová:** Valéria Vojteková 88 a Juraj Chabada 75 rokov.
- **Plavnica:** Marianna Hudáková 40 rokov.
- **Plechotice:** Štefan Gereg 70 rokov.
- **Pliešovce:** Milan Rausa 75 a Zuzana Valentíková 90 rokov.
- **Poniky:** Michal Minárik 80, Ján Kucej 48, Mária Golianová 74, Ondrej Špička 67 a Anna Dišková 75 rokov.
- **Revúca:** Ján Debnár 88, Zuzana Hradická 87, Jozef Sepeši 80, Ján Ondrik 70 a Mgr. Soňa Kováčová 35 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Elena Harandzová 70, Zuzana Lajgútová 80, Ondrej Gombala 75 a PhDr.

- Ľubica Poláková 60 rokov.
- **Šarišské Jastrabie:** PaedDr. Tatiana Andrášová 40 rokov.
- **Selce:** Ing. Anna Ďuríková 75 a Ľubica Klimentová 70 rokov.
- **Senec:** Irma Farkašová 86, Anna Koczková 77, PhDr. Júlia Novodomcová 76, RSDr. Zdenko Marton 73, Mária Juranová 72 rokov.
- **Slovenský Grob:** Lukáš Vaškovič 30 rokov.
- **Stará Halič:** PhDr. Radovan Kondrlík 45 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** Peter Gruber 45 a Dušan Škvarkovský 70 rokov.
- **Šoporňa:** Etela Holubanská 95 rokov.
- **Streda nad Bodrogom:** Mária Polláková 60 rokov.
- **Sučany:** Peter Malko 75 a Anna Rakúsová 65 rokov.
- **Trenčín:** Vilma Panáková 80 rokov.
- **Uderiná:** Janka Babiaková 50, Zuzana Ďuriškoová 55 a Ondrej Laco 75 rokov.
- **Utekáč:** Elena Škvornová 93, Anna Urvová 65 a Rozália Bystrianská 82 rokov.
- **Veľké Kapušany:** Alexander Kolduš 75 a Marta Mihalová 70 rokov.
- **Vráble:** Alžbeta Mandzelová 75 rokov.
- **Zlatá Baňa –Sekčov:** Anna Škrečková 70 rokov.
- **Zlatníky:** Božena Dúcka 80 rokov.
- **Zvolenská Slatina:** Mariá Borguľová 86, Zuzana Hroncová 70, Jolana Kabaluková 75, Mária Kovačiková 70, Mária Očenašová 81 a Štefan Peták 76 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Harmanec:** s 87-ročným Jozefom Kupčekom.
- **Hrachovo:** so 79 ročnou Júliou Lehocou.
- **Trenčín:** s 83-ročnou Emíliou Smržikovou.
- **Prešov:** s 68-ročným Ing. Milanom Marasom.

Česť jeho nehynúcej pamiatke!

Vedie jednu z najväčších ZO SZPB

Branislav Balogh

Predsedníčka ZO SZPB Klenovec Júlia Segečová, ktorá sa dožíva krásneho jubilea 80 rokov, má k antifašistickej tradícii blízko. Členovia jej rodiny boli svedkami protipartizánskej razie v Klenovci.

„Otcovho bratranca Michala Štefánika a uja Pavla Antala z vedľajšej kolešne (stodoly) zobrali. Ako zajatci mali pre Nemcov kopať zákopy. Mišovi sa našťastie podarilo v Hačave ujsť. Pavel sa z robôt vrátil.“ Jej otec Ján Trnavský sa zapojil do Povstania, keď opustil posádku v Seredi.

Ani sociálna oblasť jej nikdy nebola cudzia, mala a má rada prácu s ľuďmi. Vďaka tomu sa vypracovala na vedúcu sociálneho oddelenia na MsNV v Hnúšti a pracovala v Slovenskom zväze žien. Kontakt s členmi SZPB udržiavala prostredníctvom priamych účastníkov odboja, ktorým neraz pomáhala so správnym vypísaním žiadostí o osvedčenie podľa zákona č. 255/1946.

Vedie základnú organizáciu Zväzu už štvrté storočie, keď sa ukázali nielen jej organizačné schopnosti, no dá sa povedať, že je zhmotnením správnej predsedníčky pôsobiacej na vidieku. Začiatky nemala ľahké, funkciu preberala v čase, keď post ministerky školstva zastávala jej rovesníčka Eva Slavkovská, známa náklonnosťou k vojnovnej Slovenskej republike, a vláda, ba ani spoločnosť neboli zvyknuté na každoročné centrálné oslavy SNP.

Naplnilo sa začala venovať osvete o demokratickom a humanistickom odkaze SZPB a po otvorení sa zväzu sympatizantom úspešne zmnožila početnosť klenovskej organizácie. Tá sa radí počtom členov 105 medzi 20 najväčších na Slovensku. Júlia Segečová vníma omladenie ZO za prirodzené: „Vtedy sa dalo získať členov jednoduchšie než dnes. Keďže som sa poznala s mnohými ľuďmi, stačilo ich osloviť a pridali sa. Za posledné dve desaťročia sme usporiadli množstvo exkurzií na miesta spojené s Povstaním, Oslobodením či s holokaustom.“

Miestna ZO sa okrem organizovania obligatórných osláv Dňa víťazstva nad fašizmom a SNP venuje aj šíreniu odkazu medzi žiakmi miestnej špeciálnej ZŠ športovými podujatiami. Okrem toho je aktívnou aj na pôde ZŠ Vladimíra Mináča v Klenovci. Či už ide o besedy s priamymi účastníkmi odboja, vedomostné súťaže, alebo o preteky s plnením úloh na stanovištiach.

Výhodou sa stala dlhodobá spolupráca so samosprávou, starostkou je toto volebné obdobie dcéra pani Segečovej. Aj vďaka tomu sa darí udržiavať 22 objektov – pamätníkov, pomníčkov a pamätných tabúľ spojených s 1. a 2. odbojom v Klenovci a okolí.

O aktivitách tamojšej ZO sa čitatelia v uplynulých desaťročiach mali možnosť dočítať aj zo stránok Bojovníka, kam jubilantka pravidelne prispieva. O partizánskej činnosti v regióne informovala aj v reportáži pre denník Pravda. Pani Júlia je milovníčkou folklóru a pravidelnou podporovateľkou festivalu Klenovská rondovka. Stála pri zrode miestneho klubu dôchodcov a v spolupráci s JDS a SZTP organizuje podujatia v domove dôchodcov.

Za celoživotný prínos pre SZPB jej Predsedníctvo ÚR SZPB udelilo najvyššie vyznamenanie Medailu za vernosť. Za prínos pre zachovávanie pamiatky na národný odboj jej minister obrany udelil Pamätnú medailu k 75. výročiu SNP a konca 2. svetovej vojny.

Galéria odboja

Umelecké a odborné pohľady obdobie 50. rokov predstavujú ako schematické, a to – schematicky. Najmä v literatúre, poézii a vo výtvarnom umení poznamenajme, že išlo o neosovietsku analógiu, o kontrast A. Lunačarskij versus A. Ždanov. U nás zaslúžili umelci ako Š. Bednár a L. Černický formulovať ako import socialistický realizmus, resp. metodickú záväznosť a plánovitosť umeleckej tvorby.

Oproti pokrokovým zásluhám umelcov za tzv. slováckšťaťu, oproti nadrealizmu a autorskej slobodomyselnosti sa umelec stal „úkolovaný“. A popri tom sa likvidovali žiarivé príklady umenia ako pokrokovej tvorby – najmä L. Novomeského, ale aj V. Clementisa.

Nejde o výhrady, ale o povojnový stav. Lenže tvorba k národnoslobodzovacej téme bola všetkého toho uchránená. Vznikali diela tých, ktorí sa v boji proti fašizmu v plnej tragédii a za víťazstvo naozaj zúčastnili. Zažili to, čo patinovalo autentickú, posvätnú hodnotu umeleckých úsilí. Položili sa pritom základy mimoriadne čestnej, humanistickej orientovanej protifašistickej tradície v našom umení. Ide o viacerých sochárov a mnohé realizácie. Na začiatku pripomeňme **Vojtecha Ihriského** (1899–1988). Pomník P.O. Hviezdoslava v Bratislave je z polovice 30. rokov, keď si slovenská kultúra uvedomila princípy a povinnosti, keďže národ sa išiel oboriť na národ. Po vojne koncipuje v Kosoríne roku 1948 netradičný cintorínsky koncept pre padlých povstalcov so sakrálnou podobou smútku ako alegóriu.

Už koncom 40. rokov však tento autor rieši reliéfny pomník v Trstenej, kde rozvíja atribúty povstalcu a života po oslobodení. Ihrský završuje svoje snaženia roku 1974 v Pomníku SNP v Považskej Bystrici. Na pylóne vysoko nad zoradišom osádza námetovo vynikajúce reliéfy, napr. ten s partizánskym výsadbom. V základni pamätníka opäť rozvíja reliéfny povstaleckú dejovosť a námetové celky.

V roku 1954 vypísali súťaž na „typizované“ pomníky. Malo ich byť štyridsať. Umelci reagovali, a nie bezducho. Mala sa uplatniť statua Muž s puškou, resp. s automatom atď. Nedávno mi moje výskumy pripomenul Peter Zelizňák, ktorý má veľké zásluhy pri fotografickom zdokumentovaní pamätníkov odboja. Pýtal sa na lokalitu Zlaté Moravce, kde roku 1950 vznikol kvalitný figurálny pomník, no autor bol neznámy.

Spracovával som kultúrno-historický potenciál tohto mesta a podarilo sa: Pomník so sochou partizána vytvoril vtedajší profesor Štátnej priemyselnej školy sochárskej a kamenárskej v Hořiciach **Josef Kalfus** (1880–1955). Na báze kamenno-sochárskej špeciálky a hořického pieskovca odchoval nastupujúcu širokú plejádu slovenských sochárov. Takmer sa naňho zabudlo.

Vrcholné pomníky z tejto vrstvy predstavujú diela Jozerfa Kostku na Donovaloch, Fraňa Štefunka v Kremnici atď. Pristavme sa pri dielach **Jána Hučka** (1910–1973). Z roku 1947 pochádza pamätník Červenej armády v Sabinove

(1950), pomník SNP v Málinci, náročné súsošie v Detve (1951), Novej Bani (1953), Telgárte (1954) a rozsiahly pamätník v Kľaku – desivé zobrazenia tragédie (1959). Roku 1960 odhalili pomník Mirkovi Nešporovi v Skalici. Až v roku 1969, napokon v Úľanke, osadili súsošie Ústup do hôr. Ako sochár Hučko začína v Hořiciach.

Sochár skoršieho dáta je **Koloman Makovíni** (1904–1963, pred r.1945 Makovíni). V roku 1953 mal na starosti kompletne reštaurovanie Pistoriho paláca, v ktorom začalo pôsobiť Leninovo múzeum v Bratislave. Ako sochár sa zhostil pamätných tabúl na budovách bývalej Vojenskej nemocnice a YMCA v Bratislave pripomínajúc miesta vojnových lazaretov.

Súbežne vznikol variantný koncept pamätnej tabule pre povojnové označenie lazaretov a nemocníc. Ich autorom bol **Ludovít Goga** (1912–2000), predvojnový člen KSČ a interbrigadista. Pred vojnou študoval ako „pátrač“ drevárske umelecké remeslo vo Viedni. Za odmenu mal v 60. rokoch výsadu, že mohol reštaurovať hrad v rakúskom Hainburgu a kaštieľ v Kittsee.

Ako priamy účastník protifašistickej odboja portrétoval V.A. Kvitinského, pričom vrcholné diela – heroizujúce pomníky v rodnom Hlohovci (1955) a v obci Skýcov – nám zanechal ako štúdie, ktoré vznikali v čase realizácie vrcholných monumentálno-sochárskych diel tohto umelca.

V budúcom čísle predstavíme tvorbu Fraňa Gibalu, Vojtecha Löfflera a Pavla Bána.

PhDr. Ladislav Skrak

J. Hučko Pamätník padlému partizánovi Petrovi Kubíkovi, Trnavá Hora Kľačany, 1967, celkový pohľad.

J. Kalfus Pomník SNP v Zlatých Moravciach, pieskovec 1950.

L. Goga Pamätník SNP a oslobodenia v Hlohovci, pieskovec 1955.

V. Ihrský Pomník SNP v Žarnovici, travertín.

pomôcky: NOMEN, BAD, MUR, ŠVENTO	hanba	povalil	meno, po latinsky	citoslovce radosti	rieka v Rakúsku	autor výroky: M. Gorkij	vo výslužbe (skr.)	rekreačné stredisko pri Handlovej	zniženie cien	●	pästiarsky úder	obsiala	urobil ťažším
oznámenie						vrznutie				volanie o pomoc grécke písmeno			
3. časť tajničky						4. časť tajničky mytologický obor							
ženské meno							natierajú masťou						
odlej					temní		vlastnilo				dokonce		
stupeň citlivosti filmov				mzdy	vtáci, po anglicky					kráčali			
značka hliníka			odoberala					odkrojený kus chleba					
●	orgán zraku	zvliečná hadia koža	polihuje					anglický určitý člen				hnedej austrálsky pštros	sať, po česky
plukovník v nemeckej armáde							dones	kód do mobilu					
1. časť tajničky						2. časť tajničky	buď pri živote						
vzdialť sa chôdzou						odlišná				von, po anglicky			

Správne vylúštenie tajničky z č. 13 znie: **Smrť sa neriadi našimi plánmi.** Knihu posielame **Jánovi Krátkemu zo Zvolena.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

BOJOVNÍK
Dvojtyždenník antifašistov

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktor Braňo Ondruš, redaktori: Sofia Prátorová, Martin Krno, Boris Macko, web a FB: Ján Rohár a Branislav Balogh • Internet: www.szpb.sk a www.bojovník.eu, e-mail: redakcia@bojovník.eu • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvojtyždenné, cena jedného čísla 0,70 € (0,44 € pre predplatiteľov) • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky (aj do zahraničia) vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, 820 14 Bratislava 214, e-mail: predplatne@slposta.sk • Tlač: DOLIS GOEN, s.r.o., Sklenárska 6, 811 02 Bratislava • Ročník XLVI (LXVII) • Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľom pôst pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštou Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • ISSN 2585-9625 (online) • Evidenčné číslo: EV 204/08. Titul neprešiel jazykovou korektúrou.

ZRNKÁ HUMORU

Na benzínke hovorí pumpár žiačke vo vozidle autoškoly: „Vypnite motor, vážená!“

Žena reaguje: „Výpla som. To, čo tu trasie autom, je učiteľ jazdy.“

* * *

Istý americký vedec zistil, že káva človeka viac preberie, keď ju na seba vyleje, ako keď ju vypije.

* * *

Pán sused, nemohli by ste mi dať za dve vedrá vody?

Ale veď vy tiež máte na záhrade studňu...

Áno, no spadla mi do nej svokra a voda je teraz siaha iba po bradu.

* * *

Ženy majú zväčša iba jedného muža, aby im splnil všetky želania. Muži zase majú všetky ženy, aby im splnili len jedno želanie.

* * *

Aká je najhoršia otázka manželky, keď jej muž pozerá v televízii športové podujatie?

A ktorí sú naši?

* * *

Priateľka priateľke:

„Veľmi som sa pohádala s Jožom. Povedala som mu, že ho už ani vidieť nechcem.“

„A čo on nato?“

„Povedal, že dobre a zhasol svetlo.“

* * *

Ako sa ospravedlňujú manželky?

Miláčik, prepáč, ale je to tvoja vina!

* * *

Doktor mi dovolil iba jeden pohárik pred spaním. Dnes som si išiel ľahnúť už sedemkrát.

* * *

Slovák trávil dovolenku na pobreží Baltického mora v bývalej NDR. Vyšiel z vody a trasúc sa zimou rýchlo si to namieril rovno do baru. Pýta si šálku horúcej čiernej kávy.

„Prážete si ju s cukrom, so šľahačkou, alebo s rumom?“ pýta sa barmanka.

„Mne je to jedno, chcem si ju vyliať na nohy.“

* * *

Rada nad zlato: Obleč si úsmev. Jedna veľkosť sedí všetkým.